

DPN 6378

Title : अनुभव विज्ञान ANUBHAVA VIJÑĀN

Run. No. 7069

Cat. No.

Micro. No.

Subject दर्शन Philosophy

Religion : Hindu / Bauddha

Language : Skt. / New. / Nep. / Skt.- New. / Maith.- New. / New.- Nep. /

Size in cms. 25 x 13

Folios 1-40

Lines (in a page) 10

Compl. / Incompl.

Chapt. / act / 1-5

Author / translator रामानन्द स्वामि Rāmananda Svāmī

Scribe / donor गरेशबहादुर कामारूपति

Date: NS / SS / VS / KS 1972

Ruler / place Garsha Bahadur Kāmārūpati

Script : New. / Dev. / Bhuj. / Ran. /

Illus. :

Material : palmleaf / paper / thyasaphu /

Condition : fine / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

ॐ नमः श्री गणेशाय नमः ॥ ॥ सीध. गुह्य. सत्वादे ॥ ॥ पहिले आदये को हुन कहले (कहने)

गरी : जो श्रुति : स्थिति सहाका कर्म हुन गमा हुन . हात भंगु कमा हा भनि दिय्यवात स्व(का)
धरी गदी गू आजा गदिनु ॥ जवाक ॥ आश भंगु जो दुंग्रका हुन केहि दैन . त्यै दुंग्र देखी जो
शक प्रकाश हुन गयो . कस्तो शक भन्ना . तमं सिद्धं ४ वा मात्रा अस्तु सह सगुण त्प युक्त भ
प्रकाश हुन गमाका हुने : ।

✓ दश वाक्य दश A specimen text -

विक्रम संवत् १८९१ साल भाद्र (३) मैहा देखि कलिका अन्तर्गत् भोग गमाका दन
अव जो द १९९१ साल भाद्र (३) मैहा तक जसो तसो भोग गर्ना दन . दन्तापानि अत्र उपांत
बहुत बल्माको आउने जो द आफै मधु भे सिताल हुदै गमा भे सिताल हुदै जाया दन ।

स्माप्ति वाक्य / Post colophon -

इति श्री रामानन्द स्वामि विलासिन (विलासि) अनुभव विज्ञान त्प योग सोपान पंचमोऽध्याय ॥ ५ ॥
इति संवत् १९७२ साल मीति माघ गते १ पौष सुदि ९ ऐज द मा सारी सिद्धायां लेखक
भाइगाड भोलादे भोलका हाल लीलि पैहा गाउँ मा कस्ने . गाणे द बहादुर कामकुपारीले त्प
कोता भल कस्ने स्वामीकाकाजू रामानन्दजीवार्थ यद्वानु ॥

श्री

॥ अथः अनुभवः विज्ञानरूपः रोगस्वपानः ॥

९

६ अकारादि

ॐ नमः श्रीगणेशाय नमः ॥ १ ॥ सीधः गुरुकाः सम्पादे ॥ १ ॥ पहिल्या आशे को कुरु क
 शे गरीः यो श्रुतिः स्थिति संहार का कर्म कुरु गया कुरु ज्ञान भंनु कया हो भनि सिध्या वाट स्व
 धनी गदीः गुरु आग्या गुरु ॥ जवाफ ॥ आश भंनु जो श्रुत्य कार कुरु के हि छे न ते श्रुत्य दे
 सी जो शब्द प्रकाश कुरु गयो कस्त्या शब्द भन्या नमं सिद्ध ४ चार मात्रा अक्षर वंछन सगु
 रारूप युक्त भै प्रकाश कुरु गया का कुरु ते सै ४ चार मात्रा शब्द वंछन ले जो छ यो जगत
 प्रकाश गर्ना कर गया का कुरु ॥ पहिल्या वद सो ह विन्दु समेत गरी प्रकाश गरी न
 सो ह विन्दु भन्या का कुरु भन्या ॥ यं यौ ई ई उं उं ऋं ऋं लं लं एं एं ओं ओं अं अं ॥ य
 ति प्रकाश गया पछि ते सै त्य युक्त भै ककारादि दे सिध्द कारादि सम ३४ चौतिस तत्व
 जो छ प्रकाश गरी ॥ ते सै ३४ तत्व दे सि जो छ यक तत्व वाट १२ १२ तत्व ककारादि की आ
 दि ४०८ तत्व सिद्ध भयो ॥ ते स्या कलाई यकार युक्त कया मकार युक्त कय मकार युक्त

रुय

॥ १ ॥

मन ५

गन्या कह्य वे कर्म त्य युक्त गयेर ३४ तत्व ले गदी अन्ये कत त्व सिद्ध भै तत्व मय सन्सार
 भया का कुरु भनि जान ॥ अख गड तत्व श्रुति गरी सन्सार सागर मय श्री लोका प्रकाश दे सि
 न गया का कुरु माया भंनु ले हो ले हि सन्सार जो छ न शरीरै कुरु भनि जान ॥ १ ॥ सवात् ॥
 या श्रे शक्ति जो छ नमः सिद्ध भया पछि नमः सिद्ध को अर्थ सुनाई दिनु हवस ॥ जवाफ ॥
 नम भन्या का मन हो नमं भेना ले शक्ति समेत कुरु गो सिद्ध भंनु ले सिद्ध भो भनि भन्या
 का कुरु भनि जान नमं सिद्ध भेना ले शिव शक्ति रुय मन हो भनि निश्चय गरी जान ॥
 तसर्थ ॥ ओं भंनु जो छ निरंजन निरंकार चैतन्यात्मा शिव शक्ति स्वरुप ईश्वर भंनु
 जो छ मनै हो अहं को हि छे न भनि जान ॥ ते सै मन का विकार त्य गरी सुख दुखादि विस्माले
 गरी सन्सार भनि नाई रहन गया का कुरु ॥ नाई भन्या का कस्त्या हि सावते वन्न गो भन्य पि
 ईना का समर्थ कना ले पिना क धारी भंनु नाई कुरु गो कालो लाई कुरु भन्या ई सै वे मा

*

धुलो कृनाले माहादेव विष्णु लाई व्यासक यवकर्म तेना मर्यादे तो नाउ राखन्य पनि म
 ने कृनु भनि जान ॥ ॥ अमृत भन्या कया कृनु ॥ जवाफ ॥ अमृत भनु जो छु कैल्य पनि नम
 न्या अमृत कृन्या मुक्ति कृन्या चिज कृनु ॥ जुन चिज खाई चिरंजिवि कुँछ सो कुरो अमृत भ
 नि जानि अभ्यास गया चिरंजिवि कृन जो छु भनि जान ॥ आफु लाई दुख कस्त कृदा तो दुख
 मन लाई कृनु कि सरिर लाई कृनु ॥ जवाफ ॥ तत्त्व ले गर्दा भोग गया का कृनु दृष्टांत पनि कृनु
 कस्व भन्या यो जगत् देखी न गया का जो छु आखा ले हो कि तेज ले हो पवन ले वो ल्य को कृनु
 कि सुख ले वो ल्य का कृनु केहि कुरो का तिंदा हात ल्य हो की सुकुरी ले काटे का कृनु ॥ वति वात
 दा तेन व ल्य का कृनु की वर्तन व ल्य का कृनु तस्ते तत्त्व देखी सुख दुखादि प्रकाश कृन गया का कृ
 नु ॥ भोग गन्या जो छु सरिर भनु पर्छ की न भन्या शरीर न भया भोग गन्या को हिन कृना ल्य र ॥ २ ॥
 केहि घाउ पिलो आई मरी गया पनि त्यो घाउ सति रा जो छु दृष्टांत शरीर मा देखी जान्या

कृनाले शरीर लाई पिर पया को देखु पर्छ न देखि या का ल्य भोग गया भन्न मुना सिव देखेन
 भोग गन्या मने हो भनु भन्या निंदा यदी यो पिर मन लाई कृदेन तसर्थ ॥ भोग जति सवै तिने
 मन का कल्पना ले भया का कृनाले मने का माया मात्र कृनु पालव्य कर्म यनी माया ने कृनु स
 यना जस्ने कृनु माया जिव कृनाले कर्म र कर्तु को भेद वुझनु गा हो भया का कृनु भेद भनु क्य हो
 भन्या कर्म ल्य कृन्या हो की कर्तु ल्य कृन्या हो व्यक्त गरी वुझनु गा हो छु तसर्थ व्यक्त गरी य सो हो
 भनि वुझनु सकिन्या जो जनि यंच भूता दिछु ति सवै मने का माया मात्र कृनु माया भन्या का
 जो छु नवा कृनु नवा होईन यसे हो भन को ही जान्देन माया चिहु लाई जो छु वहु मुस्की ल्ह वि
 ना त्याग ले माया चिन्देन माया को अन भव न बुझि आत्मा कस्व गरी चिन्ता चिन्देन ॥ माया
 शास्त्रो मानि न्यातु आत्म चिन्त सकदेन भमरी मै छु भनि जान माया चिहि सक्या पर्छी
 आत्म आफै रहे छु भनी चिहि छु ॥ माया चिन्त्या उपदेशावता उनु होस् ॥ जवाफ ॥ माया लाई

अरुनुगुनितेचिनुसकंदेन-त्यागैत्यमात्रचिह्नं नत्यागिचिनुसकंदेनतसर्थमुक्तिमा
 र्गमात्यागैथुलो॥ चौरासिमार्गताईभन्या त्यागगुनुभन्याविशैछ ॥ विनाउपाय-नवुडिया
 गगनुसकियनउपायपाउंभंदाजवाफ ॥ अनुभविगुद्वारजस्तो दियाकोछउसेअभ्या
 ॥३॥ शमातागुनरओफेत्यागहुदैजांछ आफुलेत्यागुंभनित्यागुपदै न-अनुभवगरीहेनुरआ-
 फेमातुमहोईजांछ-मातुमुवुद्यापछिमनओफे शांनहुदैजांछभनीजान ॥ ॥बुद्धआ
 त्मा परआत्म-साहं-रामः नमः ज्यमः धर्मः कर्मः यज्ञः माहापद्मः भन्या यतिपदकोअर्थ सु
 न्नाकोईक्षाछ ॥ जवाफ ॥ बुद्धभन्नालेमैवत्तहु भन्याअर्थभो ॥ आत्मभन्नालेपनिजोछ
 मैआत्महुभन्याअर्थभो ॥ परमात्मभन्नालेजोछ परआत्मपनिमैहु भन्याअर्थभो ॥ सा
 हं पदकोकेअर्थभो भन्य साहंमुभन्नालेपनिजोछ मैहो भन्यापदलाग्यो ॥ रामभन्नाले
 पनि-मैराव भन्याअर्थभो ॥ नमभन्नालेजोछ मनैहो भन्याअर्थहुनगो ॥ ज्यमः भन्ना

रूप

॥३॥

लेपनिज्यमराजपनिमैहु अर्थात् कालपनिमैहु भन्यापदलागुजांछ-धर्मभन्नालेपनिमैध
 र्महुभन्याअर्थभो कर्मभन्नालेपनि कर्मभन्याकापनिमैहु भन्याअर्थहुनगो-यज्ञभन्ना
 लेजोछ पदभंनुपनिमैहु भन्याअर्थवुडियो-माहापद्मभन्नालेपनि-थुलोपदभन्यावोति
 पनिमैहु भन्याअर्थलागुगयाकोदेखिछः गोमनलेविचारगरीहेन्या-होहोईनवुडिंछ
 तसर्थः सकलजगत्तमयमनैकोरचनाछ मनभंनुहुदैहुनु भनिनिश्चयलेगरीजान-यो
 सवैजोछ सगुरापदहुनु भनिजानु ॥ सवात ॥ निर्गुरापदकोपनिभंनुभयासुनपाउंदा
 हु ॥ जवाफ ॥ मकारकोलयजतिजोछ सगुराहुनुदेयाउनेहुन्याछनु ॥ अकारईकारहु
 काररेकारओकारचैन्दुविन्दुकारहहुजोछ निर्गुरामाजांछभनिजानः अर्थात्-सुन्यविं
 न्दुमकारहुनु-चैन्दुवीन्दु निराकारहुनुभनिचिन ॥ ॥ योजगत्सन्सारजोछकैलेदेखि
 श्रुतिभयाकोकैत्यनस्तहुन्याहो आदिअन्त्यपाउनुनसकन्या पंचमुतलाईनित्यहोई

न अनित्य असार कृत् माया कृत् भनिके अर्थ ते माया कृत् नुगयो ॥ जवाफ ॥ यो शरीर जो कृत् पंच
 भुतै कृत् पंच भुत जो कृत् जड कृत् नाले चेतन्य गर्ना निमित्त जो कृत् पंच भुत को शरीर मा चेतन्य
 गच्छिदिदा जड रूपि पंच भुत पनि चेतन्य रूप भै वृत्ति गरि कं सारि भै भोग गर्ना मा तत्पर भै
 ॥४॥ फेरि ते सचोता वदहि फेरी अकौ चोता मा जाने ४ दीन्को या कृत् नाले अनित्य मा
 या रूपि शरीर कृत् नु जादार ससार भंनु ओ फेरि शरीर कृत् नाले माया कृत् नु गया का कृत् ॥ माया भंनु जो
 कृत् को लै लाई भंनु भनि जान ॥ यो देखि या का जगत सवै माया कृत् नु सयनाई कृत् नु दृष्टांत कृत् जसे
 जपना मा जपनै साचो सयना मा सयनै साचो जपना मा सयना कुटो सयना मा जपना कुटो जप
 नार सयना मा गया को भोग यनि उत्तिकै मज्जा कृत् तसर्थ कृत् साचो कृत् कुटो हो तसर्थ माया
 भंन्या साचो पनि होई न कुटो पनि होई न चाँदेन कृत् नु भनि जान ॥ फेरि पनि देखि कृत्
 सुन ॥ मन ले करी वना या को देखे को सुने को भन्या को कृत् या को सवै जो कृत् माया देखि पका

श्रम या का कृत् भनि जान तसर्थ माया न चिनि मन लाई चिंदैन मन लाई न चिनि आत्मा चिंदै
 न विना आत्मा लाई न चिनी मुक्ति कृंदैन भनि जान ॥ आहां देखि मुक्तिको सिद्धान्त वागे नजिक
 अहंमिन्दैन अहं जान सवै भोगे मार्ग मात्र कृत् नु माया कृत् नु माया लाई चिनि सक्या का मोक्ष कृत् नु
 जानिके कस्तो सो भाव कृत् नु आग्या हवस ॥ जवाफ ॥ आफु लाई मान अपमान गया को थाहान भ
 या का दिनु को रतिनु को समूह नान भया का ज्ञान स्वभाव भया का आर्का को नि दामा मनने
 गया का केहिकारण मा वाजावाज भया मा पनि ईश्वर गान भया को कर्म गर्ना माई क्षान भया
 का खाना मा पनि तृप्ति न भया का जुनु जुरी या को कृत् ते से मा भोग कर्म भोग कृत् नु भनि संतोष
 मानि रहने आफु ले गरी कृत् नु कुरो केहिरह न कृत् नु भनि देखने कुरा मा पनि जान को सिवाय नि
 कोन मा न्या एकान्त वसि ग्यान को मात्र अनुभव गरी वस्त्र सो भाव भै शास्त्रे को चर्चा बुद्धि
 वसिरहं कृत् नु भनि जान ॥ आत्मा मन माया यो ३ जो कृत् यकै कृत् नु ३ होई न कस्तोई भन्या

आत्मारूपी-सूर्यकिरीटरूपिमनु तेसकिरीदेधि-सुन्याकादेखाका-सुग्याका-बोल्याका-ईन्द्रि
 येदेधिग्याका-कर्मजतिछनु-तिसवैमायाहुन्-चादेनष्टक्याभनिजान-अर्थात्दशईन्द्रिय
 रूपिमायाहुन्-भनिजान-यकैछनु-दितेछेन-सूर्यदेथानु॥सवात्॥स्वर्गनकेभन्याकाहा
 ॥५॥ ॥जवाफ॥स्वर्गनकेभन्याआकाशमापनिछेन-युध्दीदेधीमुनिपातातपनिछेन-मन
 त्येराख्याकानाईमात्रछनु-सवैकुरोजोछ-आफ्रामनैछ-अन्तसोजेरपाउदेनभनिजान-न
 पत्याउन्याजतिहेनजानु-मुक्तिमार्गभन्यापनि-सडकवनिरस्तावनईराख्याकादेखनेको
 हिछेन-ग्यानैकोदिव्यचक्षुवाटमात्रदेखिनजान्याहुन्-तस्मैआत्मापनिग्यानैलेमात्रिदेष्ट
 छनुभनिजान॥दिव्यचक्षुभन्याकाकस्ताईछनुभन्या-आखातेजोछ-आगादिमात्रदेष्टछ
 न्-दिव्यचक्षुलेजोछ-पुर्वपश्चिमुत्रदक्षिणअर्थात्दाजावाजाअगादिपछादिचारैत
 फेरकैदेष्टछनुदिव्यचक्षुपनियकैहुन्हुईछेन-काहाछत्योनेत्रभनौलान-भृगुमराडत

रूप

॥५॥

मारद्याकाछनुभनिजान॥ ॥शुस्मद्वारखुत्येकोनखुलेकोकुन्प्रमाणलेजानु॥जवाफ
 ॥आत्माशरिरमाअनहृदनादशब्दवक्रप्रकाशभोरशुनियोभन्यशुस्मनाद्वारखुलियोभनि
 जान-तेस्माकालक्षेपनुगन्यामततभूभया-गुरुसंगेक्यासिकिमाणुआफैजितिछ॥विना
 कालनजितिमुक्तिछेन-कालकामुखमापयासंसमुक्तैछनुभनिजानु॥ ॥ध्यानकस्कोग
 नु॥जवाफ॥यकान्तस्थतमार्गेगुरुवाटसिकायावमोजिमवसिमनेलेकैहिकत्यनानगरिप
 चभूतलेरहितभयाकाजुन्सहारूपचिजदेष्टछतेसैकोध्यानगर्नु-सत्तारूपभन्नालेआफ्राश
 रिरवितयभैगयापछिदेखनेजोहाशरीरकोसत्तारूपतिनैहोभनिजान-धारणाभन्नालेजोछ-
 तेसैध्यानमातागदातागदाअध्यानभैजोछतेसैअध्यानुलाईधारणाभनिजान-तेसैधारणादे
 खिसमाधिप्रकाशहुनजोछभनिजान॥ ॥आत्ममनमायाजोछयकैहोकिनिहोआजाह
 वस्-मायाकस्वरीचीनु॥जवाफ॥आत्म-मन-मायाअन्दा-मायाजस्तोचिनुगाहोअर्कोदेखे

॥५॥

न गुरुमुखलेताः सजीलैः मायाभन्याको यो रहेह भनि चिन्यापछी मनुः चिन गा हो कुंदेन म
 न लाई चिने पछि आत्मा जो छ तत्कारै चिनि जो छः वाटे न चिनी अलमलीनु जादार अभिमान
 मन गर्न लेमात्र गुरुमुख न पाई चिनु न सक्या काहुनु अनुभव गुरुको संगत ले गर्दा जानिन्छ
 ॥६॥ तसर्थ अभ्यासमा लाग भनि गुरु भन्छन् यकै हुनु ॥ ॥ दुखः सुखका प्रकृति आग्या हुवस ॥ जवा
 फ ॥ दुखः सुख भन्याको जो छ अज्ञान दुख हुनु ज्ञान जो छ सुख हुनु ग्यानि सजनु रुख जो छः सुख
 दुख सित उस्त भो कया सः हर्ष शोक आदि जो छः सवै वृत्त माया हुनु भनि चिह्न ग्याने पकी लि
 छनुः जानै पकिलिनु सकन्या ले दुख माथ्यो काहा दुख भन्याको जानि लाई कुंदे कुंदेन मन ले
 दुख न मान्या पछि दुख दिन्याको क्या लाग्छः दुख सवै जान हयिष कुले छि मालिहाल्छः अज्ञानि
 जतिले जो छ धनैको पुज्यमान गर्छर दुखः सुखादि भोगमा पर्दछनुः ग्यानि जो छनु जानै ॥६॥
 को पुज्यमान गर्छनु र सुख दुखको भोगमा दुवै न भनि चिन ॥ धर्म भन्नु कर्म होः कर्म भन्ने

पनि धर्म होः त्याग भन्नु पनि मुक्त हो मुक्त भन्नु पनि त्याग हो भनि चिनिकन त्यागनुः न चिह्निक
 रा त्यागु क्या छ भनि जान तसर्थ दयारहित कर्मको फल छनः द्युतरहित यज्ञ गन्या है मात्र हुनु
 यो जगत्मा जो छ सवै धनादि मा ज्ञान ते जिहिन्या मात्र हुनुः धनादि जो छ काल सयै हुनु भनि
 चिह्निक वृत्ति गन्या दुले भन्छनु भनि जानः ॥ शास्त्रको वात सुन्नाको ईक्षा भया पेरिडत संगतानुः
 मुक्ति ग्यान साधनाको ईक्षा भयाः तत्व दर्शि जानि संगतानुः धनको कारन्मा महाजनको संग
 त गर्नु ॥ भोगको ईक्षा गन्या ले अस्त्रि संः गर्नुः रुगडा मेला मा विचारि अडाततीको संः गर्नुः सं
 सधानाको ईक्षा भया भुत प्राणिको संः गर्नुः मानको ईक्षा गन्या ले गुरा विशासिकनु जानु भनि
 गुरु आग्या गर्छनु ॥ तत्व जानिले पेरिडत हुनु सकै देनः पेरिडत ले तत्व चिह्न सकै देन कुरा मात्र
 जान्या काहुनु भनि जानु ॥ पेरिडत जो छ व्याकर्ण वाचक चलाउन याया खुसि मोछनुः सयो
 गि जो छ यको नव सिमोन भैव सन याया खुसि हुन्छनु डंगत्मा डीक मा छनु भनि जानः पेरिडत

२५
 विज्ञान
 ॥७॥ को फुर्ति सुनाउन पाया पद मर्छन्ः तत्त्वज्ञानिको जो छु शान्ते माव ध्याया से तो खमा छन्ः किन भ
 ने आफु ले जो न कर्ममा अभ्यास गया को छु ते से कर्म को फुर्ति संवेग छुः तसर्थ जस्ते जुनु चाहि
 किया गया को छु ते से संगति से कया को जान बुझ मात्र अधिक मिच्छुः समाधिकी या न गन्या लेः समा
 २० धिये सो छुनु भनिक स्व रिथा होला तसर्थ न घान्या ले स्वाद चिं देन भनि जान न घान्या संग
 खान्या मिच्छेन भनि चेतन्य लिनु तसर्थ पारि हर जो छु विव्य क विचार को या दे गे देन आ
 फा ज सो मात्र बुझ को छु भनि जान ॥ ॥ तपस र्यो माव सदाः खाना को नियम सुनाउनु
 हवस ॥ जवाफ ॥ सत्य युगमा तप माव सदा जो छु ईश्वर ले वायु को आहार दिनु भोर ते से वा
 यु के आहार ले पुण्या को थियोः तता युगमा जो छु वायु का आहार ले न पुग्दा जल को आहार ॥७॥
 थपि दिनु भोः हायर युगमा जो छु ते तिले न पुग्दा त्रीशुधी आहार थपि दिनु भोर तय गर
 कलियुगमा जो छु वायुः जलः त्रीशुधी ले योग पूर्ण गर्नु न सकने कुना ले ते स्मार्थी थपु अन्न

१०
 को आहार दिव कलनु भो कस्त प्र कार ले दिनु भो भन्यः आधा पेन अन्न ले पुर्नु चौठे जल ले पु
 र्नु चौठे मावा पु ले पुर्ण गर्नु र योग सिद्धि कुं छु भनि श्री कृष्ण वा सुदेव ले जो छु खाना को ने म
 राखिव कलनु भो भनिसि ख्याई सुनाउदा भया ते से गर्नु ता हा देखि वधी आहार कुन गयो
 भने योग सिद्धि कुं देन न खाया पनियोग सिद्धि कुं देन भनि जान ॥ हे सिख्य हो जन्मनु म
 र्नु भन्या को पनि जाग्रत सो प्रा हो प्रलय भंनु यनिते हि हो माहा प्रलय भंनु जो छु फेरिय सु शरिर
 मा प्रव्यस गर्ने न आउ न्या गरि माया मा हो जानु जो हो माहा प्रलय हो भनि जान ॥ जन्मनु मर्नु न
 पर्न्यो ओ सधिका हो ॥ जवाफ ॥ अमृत पिउनु हो त्यो अमृत का हा छु भनो ला आफै संग छु अंत
 छेन अनेत्र वता या का अमृत जो छु ताम रुय मात्र कुन् माया रुयि अमृत कुना ले ते से ले मात्र का
 ल हताउनु सक ते न भनि जान ॥ ॥ अन्न र्योग व हिर्योग भन्या का हो ॥ जवाफ ॥ वृद्धा का श्रुति
 देखि रहित को ध्यान मा लय गर्नु जो छु अन्न र्योग भनि जान ॥ वृद्धा का श्रुति सहित को ध्यान ला

ईवहिर्योगभनिजानः जोगभोगभंनुयनिजोछः बुद्धाकाश्रुतिमालाग्याकाजतिभोग. बुद्धाका
 श्रुतिदेधिरहितमालाग्याकाजतिजोगभनिजान. सगुणानिर्गुणभन्याकोयनिजोछः बुद्धाका
 प्रकृतिसर्वे सगुणान् बुद्धाकाप्रकृतिदेधिरहितजोछनिर्गुणान् भनिजान. नित्यअनित्य
 भंनुयनिजोछ निर्गुणजोछनित्येछः अनित्यभंनुजोहोसगुणोछ भनिजान. समाधिभंनुउपा
 धिभंनुक्याहो. जवाफ. निरंजनः निरंकारमावस्तुसमाधिहो. उपाधिभंनुजोहो. ओंकारादि
 बुद्धाकाश्रुतिजतिसर्वे उपाधिकुन्. जन्मभुज्जायतनिन्दादुखसुखादिसर्वे उपाधिमायाकुन्
 नित्यहोईन. ॥ अमृतपीडनुसकेमनुपदेन. अमरकुंछभनिभंनुतो अमृतकाहाछक्याहो. अमृत
 यानगयापछिअमरपाईकालजितिंछ भंन्याप्रमाणपनिछ. तेसअमृतखाईअमरपाईवस्
 नेजोछकलियुगमा. कोहिदेधियनअमृतयान. नगदीमाहोकिअमृतभंन्याचिननसकदामा
 होअथवा. कलीयुगमाअमरनयाउन्याहोकिभनिसवातगदी. जवाफ. पहिलेअमृतभंन्या

विज्ञान
 ॥८॥

रूप

॥८॥

जोछनमर्नेअमरपाईन्याकुन्. तरकलियुगमाजोछअमृतयोगकोक्याजोन्यापनिदुर्लभभे
 गयो. गन्याकोहिनकुनालेअनुभववुद्धियन. नवुद्धिलोयभेगयाकाकुन्. केस्तातत्वकाहिसाफ
 ले. अमृतकुनजोछभन्या. आत्मातत्व. शक्तितत्व. शिवतत्व. योगिनतत्वकोयक्यगनुर्. ओंफेसंगभ
 याकाअमृतप्रकाशकुनजोछनु. तेसैअमृतलाईपानगनुसक्या. विजयअमरमुक्तिपाईछ. ते
 ति. नभयासंभ. अमृतयानगनुसक्याकोछेनअमृतसिद्धिभयनभनिजान. तसर्थअमृतभंनु
 सुस्मरणकुन्भनिजान. त्यासुस्मनाजोछआत्मतत्व. शिवतत्व. विद्यातत्वकोसाधनालेमात्र. सुखा
 नाहयिअमृतप्रकाशभयाकादेखिछनु. देखेपछिआछनु. खायापछिअमरपदचिनिहाल्छनु
 तेस्क्रयानजान्नालेअमृतगनुसमर्थनकुदातेसैकालवसपरी. कुकुमैयाकेमंदेछनु. चेतन्यलि
 अमृतयानगरी. काललाईवसगनेसकेन. कलिमादुर्लभछ. जशेकालजित्यातेअमृतचिन्या
 काललाईजित्नुनसक्यासंग. अमृतयानगयाकोछेनभोगेमाछनुअमृतसिद्धगरिपानगने

25

20

15

10

5

0

CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

25

विज्ञान

॥६॥

20

15

को स्वभाव कस्तुं छन्दु भने: दिनको पमुधि अन्तको आहार ले पुगे छुं छुं शरिर ह्रिष्ट पुस्त भे आ
 उछ आखा को तेज वर्ध छुं आलस्य निद्रा हति जां छुं अनभव न भया का ज्ञान प्रकाश छुं मन्
 यो धर्छुं शरपि सायपनि हृद छुं रोग सर्वे न स्त भे जां छुं रूपवान् भे आ उछ ज्ञान सो भाव भे
 आ उछ अमर छुं अमृत सिद्ध गर्नु सखा यति वाद्य तक्षन अवस्य छुं भनि जान: ॥ अव
 आफै ले मात्र बुद्धि ने अन्तर तक्ष वाट मात्र बुद्धि ने तक्षन भे द छुं यकान् स्थल मोगे गुरु ले भन्या
 वमोजिम पहिल्य अमृत ताई शाधना गर्नु र तत्त्व ले पुर्न गरि अमृत यान गर्नु र पहिल्य आसन
 स्थिर छुं सपना जयना को याद रहं देन: विशय मनु दे सिद्धु तन जां छुं वैराग मनु कुन जां छुं आ
 सा भंनु केहि मार हं देन जगत्को प्रकृति जां न्या छुं माया भंन्या यो हो भनि चिह्नि छुं वक्र त वाट वा
 तना का ईक्षा छुं देन अभ्यास मा मात्र दित जां छुं शम्भार शाचो मान्देन: आत्मा जानै शाचो मानि ॥७॥
 रहं छुं भनि चिंतु: जसै दुद दही वाट अमृत रुपि छुं प्रगत् छुं जसै तत्त्व ले गर्दी पठर मायनि

रूप

॥७॥

सद्ध

अग्नि प्रकाश गया छै तसै जानी ले माथि ले खिया का तिन तत्त्व का कृया ले गरि सुष्म ना भंन्या आ
 त्मा जोति प्रकाश गर्छुं तसर्थ अमृत भंनु भंनु देन मथनु सखा आफै संगै छुं भनि जान अमृत
 को प्रमारा अजय नि सुन: अमृत भंनु जां छुं विषे छुं विष भंनु जां छुं अमृत ते छुं किन भने तव
 ले गर्दी अमृत पनि कुन्या तत्त्व ले गर्दी विषे छुं नुगे मरि पनि जाने कुना ले विषे छुं तसर्थ तत्त्व न
 जाने पछि विषे छुं न्या कुना ले ते स्ताई विजया भंन्या पद राशि दिया का छुं भनि जान: योगि
 ग्यानि हलै जां छुं मां स घू दुद अर्थात् ओ धियाई ज्यू वधा उनुता जां छुं अध मै थां छुं धातु
 पुष्ट गरि कामि स्त्रि संग भोग गर्ना मात्र स्ता हाउने छुं अरु कामे छुं ॥ आहार निद्रा का सो भा
 व कृया ले गरि साधु ताई चिंतु पर्छुं न चिंतु ताई गां हो छुं यो संसार मा मकारे देखि धेरै मत कुन
 गया को छुं ईश्वर जां छुं यकै छुं भनि जानि मत को भेद न गर्नु जस्ता मत को अभ्यास गया पनि
 ईश्वर को भेद छुं तसर्थ जुन मत ले भया पनि आत्मा चिंतु पर्छुं आत्मान चिंत्या पछि को नै म

10

5

0

CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

त्रकोकर्महेनः जस्तारितगरीकनयनि आत्माकोदशेनमित्तेन तत्त्वज्ञानमातागुप्यर्हः अह
 ज्ञानमातागी आत्माकादशेनमित्तेनः विना शिवशक्तिआत्माको संयोगनभै आत्मानि
 विज्ञान शैषकाशकुदेन आत्मा आफै हो भयेर केगनु प्रकाशगनु सकेन जसे वादले सूर्य लाई धाका
 ॥१०॥ हे माया ले धाकिदिदा अन्धकारमा यनु गया काहुन तसर्थ तेसमाया लाई चिह्नि पछाउन्या त
 त्वयनि जनाजा ॥ ॥ आत्मारमाया कटि फरक छ ॥ जवाफ ॥ आत्मारुपि सूर्य किर्ण रुपिमा
 याहुन तसर्थ किर्ण रुपिमाया लाई नचिहि आत्मारुपि सूर्य लाई चिहि देन अधिवाटमाया चि
 तुपर्हः शरिर रुपि ईश्वरः ईश्वर रुपि शरीर हुन कस्वरी भनौता त विना शरीर नभै ईश्वर कुदे
 न ईश्वर नभै शरीर कुदेन भनि जान ॥ हे सिध्य हो आत्मारुपि मनुहुन दश ईन्द्रिय रुपिमाया
 हुन तसर्थ ईन्द्रिय ले गया को देख्या को सुन्या को श्रुग्या को स्पर्श को छेया को सवै माया हुन भनि
 निश्चये ले जान मन जो छ आत्मै हुन केगनु दश ईन्द्रिय भनु जड हुन जड को संग मूढा आफु

रुप

॥१०॥

पनिते सै संग मिलि ही दीमा भुलिन गया काहुन गुरुमुख ले विम्वर ई दिनुपर्हः कर्म भोग भ
 नुयनि शरीरै हुन विना कर्म ले शरीर कुदेन विना शरिर ले कर्म भोग गर्देन तसर्थ कर्म भोग
 भन्या शरीरै हुन तसर्थ शरीर धारी भयाय छि कर्म भोग नगरी कुदेन र गर्दे छन कर्म भोग भ
 न्या शरीरै भयाय छि अरु कुरो क्या छः तसर्थ दश ईन्द्रिय चले संम कर्म भनि जान ॥ दश ईन्द्रि
 य वश भो भने कर्म भोग देखि रहित जो छ वंछ मै हु भनि चिन तसर्थ वंछ भोक्ष हुन्या जो छः
 मनात्मै को विकार हुन मनात्मा भया का लाई दुख चिंता को सोपनु गयो मुक्त हुनु पर्ने लाई दु
 ख चिंता दिल्ये दुख दिनु न पर्ने हे गुरु ॥ सवाल ॥ मन रुपि पुरुस हुन कल्पना रुपिका काहु
 न तेस कल्पना रुपिका का लाई दिक्कर न फालि दिया संमदुरे दीन्या हुना ले अधिवाटे त
 स्मारुपिका का लाई चिहि फालि हा लुप्यर्ह फालुन सक्का संमदुरे दिन्छ तेस्को काश्कि

25

20

15

10

5

0

CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

विज्ञान

॥११॥

कारेन तत्त्वजोह सत्गुरुदेविमात्रमित्थमनेत्रमित्थेनः तेस्काळाफात्या प्रांनशुचिहुंछन रआ
नन्दमैयोगसिद्धहुंछनः वृक्षआफेरद्याहुभनिबोधहुंछनः मनबोधभयायधिः मुक्तिजान
आफेप्राप्तहुंछनः कीशास्त्रनहर्न्यासंगपनिजानतेसैपगतमैआउछः सवैज्ञानकोआसयपनि
देखछभनियुद्धमंछन ॥ धन्दे २ सत्गुरुभनितहेचिनितिंछनः जन्मः मर्नकाकुरापनिजोहसु
र्यदेखनुकसोभन्या जसैसूर्यजोहव्याहानजन्मंछनर ३० घटि दिनमानकोभोगगरीदि
नमाकोभोगसिद्धियायधिआफासरुपआफेलेविचित्रिअस्तमैजोहनुफेरिभोलिव्याहान
जोहजन्मीतेसैरीतलभोगगरीअस्तमैजोह तसैजोहलोकिकहहकोपनिजानआफाकणि
मात्रतानपाउछअरुकेहितानपाउदेनभार्ज्यागमनपनिचन्दसूर्यकादेमैहाकायकफेगमा
त्रसंभोगगनुचन्दसूर्यकोजोहमैहाकायकफेराओसिकादिनमा मात्रसकहुंछतसैजो
नुचन्दसूर्यकासंगतेयोसवैजगतप्रकाशहुनगयाकाछनः चन्दसूर्यताईकोहिजानिह

रुप

॥११॥

रुलेइदापिंकृतानादियनिभंछनकोहिजोहशिवशक्तिभंछनः कोहिसितारामुपनिभंछन
कोहिपानअयानभंछनकोहिआकाशपृथिविपनिभंछनकोहिरिपुरुषपनीभंछनकोहिहंस
रुपभंछनकोहिपारावायुभंछनकोहिविजपनिभंछनयवंकर्मलेयो जगत शिवशक्तिस्वरु
पेहुनुभनिजानअरुछेनमालजोहभगलिङ्गभनीयकेछशरीरलेमात्रफरकदेधिनगयाका
छनः तसर्थयेनिप्रतक्षप्रमाणदेधिन्दापनिः सत्कारीलोकिकहहलेसाचोयहिहोभनिनि
श्रयगरीपकिधुनुकोहिसकतेननामरुपकोभरेमाहोईजातीकीभनित्ताण्याकाछननामरु
पकाभरलेआत्मादर्शनहुंछ्याकेलेनामरुपनभयाकाहुनालेविनासत्गुरुलेचिंदेनभनिजा
न ॥ ॥ कामकोधादिकुन्प्रकारलेगरीवसगनु ॥ जवाफ ॥ विनादशईदीयवसनगरीको
नेकुरेवशहुंदेन तसर्थदशइन्द्रियवसगन्याउपायगुरुदेविसिकीअभ्यासमातागनु
आफेवस्यहुनजोह ॥ ॥ कस्ताताईगुरुभंछनु ॥ जवाफ ॥ आफुलेनुकर्मगनीकोईक्षाछ

तम

॥ १२ ॥
 ज्ञेहिकर्मको अभ्यासगर्त्या गुरुमानुतवसिद्ध ईछ ॥ ॥ कस्तौ स्वभावका पाणि ते चौरासिभोगन
 जानुपर्छ ॥ जवाफ ॥ ब्रह्माते शृष्टिगयाका पंचभुत चंद्र सूर्यादि जो जति छ तेस्मा साचो मानि व
 र्त्त्या हरु जति चौरासिमा जान्या हुन भनि जान वृत्ताको शृष्टि जति लाई उडो मानि वृत्ताको शृष्टि
 दिखि नूरहित भयाका जुनु चिज छ ते सचिज जो छ सत्गुरु देखि मिल्छ अनेत्र मिट्छेन तसर्थ सत्ग
 रुं के ध्यान गर्नु ईदायि गता नादि लाई जालंधर वंधले वंध गरि थुनि सुस्मना संग यक्य गर्नु
 नसक्या संग जन्ममर्न दुटिंदेन ईदायि गता नादि लाई जालंधर वंधले रोकी सुष्मना नादिमा
 मिताउ नसको भन्या जन्ममर्न देखि रहित भो भनि जान जन्ममर्नादि जो छ पंचभुतका गुणाले
 हुन गयाका छुनु तसर्थ पंचभुतको प्रकृति बुझि त्यागनु सकने जो छ मुक्ति भनि जान ॥ ॥ मनका
 शौर्य कस्तो छ कस्तो रिजीनु मन लाई नचिनि मुक्त छैन भनु भो हे गुरु ॥ जवाफ ॥ चंद्र विंदुको
 नाद शब्दको उचारन गर्दा भयाका शब्द हे अनहद नाद शब्द जो छ आफ्ना शरिर भीत्र सुनि नजो छ

रूप

॥ १२ ॥

तेसै लाई अनहद नाद भन्छन् तेसै अनहद नाद स्वरूप जो छ मनका स्वरूप हो भनी जान विना
 अनहद नाद शब्द प्रकाशन भै मन लाई यो हो भनि चिनु सक्नेन अर्थात् मनको रूप जो छ ना
 द विंदु कला रूप हुन भनि निश्चयले जान तसर्थ मन लाई यनि नाद विंदु कला रूप मा लय
 गरि दिनुर विसय वासना छुति योग सिद्धि कन पाउँछ नाद विंदु कला रूप भयाका यति
 शुद्ध मन लाई जो छ वासना रूपि उपाधिले वनियाको शरिरको संग ले गर्दा मा अचेतन्य भो
 ग्मा यथाका हुनु गुरु मुख वाट चेतन्यात्म मंत्र तिते सै मंत्रका अभ्यास ले गर्दा अचेतन्य लाई
 नाश गरी आफ्नै नाद विंदु कला रूप कन मिति सा स्वरूप भै जो छुनु आफ्ना सा स्वरूप आफ्नै
 ले देखि चिन्ना पछि आफ्नु मुक्त भो भनि आफ्नै ले देखि हात्छुनु तेस्मा लाई पाप धर्मको ले पछे
 न तेस्मा जानिले जो छ जीवी भुवनका जान भुत भविष्य वर्तमान सबै शृष्टि स्थिति प्रलयमा
 हा प्रलयको जान जान्छ कोलको क्या कुसछ अमृत भनु यनिते सै ले सिद्ध गरी पिया भनि

राम

॥१३॥ जान-शास्त्रसंवैतेमैलेहेरिबुद्धिसकेयाभविजानः अमृतपिउनासाईजोछ तेसनादविंदुक
 ला कास्थान नपुगी अमृतयोहोभनिचिनिपानगर्नसकदै नभने याहा जैते अमृतकस्वगारि
 खानपावतार अमृतपावता कुदै न अमृतैखानाकोईक्षागर्न्याते गुरुदेखितत्वज्ञानति नाद
 विन्दुकलाह्यको ध्यानमा लागु अमृतभन्याको जोछ अनहदनाद शब्दवाट प्रकाश कृत्या
 कृनाले विना अनहदनाद शब्द प्रकाशनमै अमृतपिउनु कदाचित् पाउँदै न अमृतसिद्धग
 र्नाका समर्थभयाका गुरुपनि दुर्लभै छ भाग्यले मात्र चिनिं छ अरु पत्ता उँदै न चिन्दैन ॥ सिद्ध
 नभयाका तत्त्व न जान्याकाले अमृतपिये रक्षा फल दिंछ दिंदैन विषै कृना कनजो छ अमृतपाउँ
 दैन अमृत कृन न पाया पाछित्या अमृतलाई अमृत भनु भये न शान्तारि लौकिक हरु संवैले जो
 छ अमृतसिद्धगर्ना उपाय तत्त्व नजोनाले अमृतमै जाने वस्तुलाई जोछ विषै गन्याका छ न वि
 ख घाये अमृतपद कस्वगारि पावता पाउँदै न अमृत भनु विषै हो ते सुविषलाई जोछ तत्त्व

रूप

॥१३॥

लेगारि अमृतगर्नु पछित सर्थनाद हयि सूर्य कृन् मन हयि जल कृन् जस्तै सूर्य ते जल कनधि
 चि सिद्ध न तस्तै अनहदनाद शब्दले जोछ विषय मनको शक्ति सिचेर लिंछ न शब्द वृद्धमा
 मिलाई दिंछ न भनि शिव आग्या गर्छ न भनि गुरुसिध्ये सम्पाद गर्छ न ॥ ॥ ईति श्री रामान
 न्द स्वामि विरचिते अनुभव विज्ञान ह्ययोग स्वयान प्रथमः ॥ १ ॥ ॥ उपां न हे गुरु अ
 मृत विष कृन् विष अमृत कृन् भनु भयाको बुझनु सकेन ॥ जवाफ ॥ चंद्र भन्याको अमृत कृन्
 सूर्य भन्याका विष कृन् ते सचें चंद्र सूर्य दुवैलाई एक गद्दीमा अर्थात् अमृतर विषको संयो
 ग कृदा मा अर्थात् शिबुहस्को संग कृदा मा क्या प्रकृति कृनु जो छ तस्तै चंद्र सूर्य सकेगद्दी
 मा आनन्द मय अमृत उँई मुखमै वगनु जो छ ति नै वगि गयाका सुस्मना गंगा जो छ अमृत
 भन्याका ति नै कृन् भनि चिह्न पान गर्नु सका मात्र अमृतपद जो छ नत्र मिलेन जस्तै शि
 बुहस्को संग मूकृदा आनन्द मय अमृत हयि विर्या गीर्न जो छ नर तेसै अमृत हय विर्या

25

20

15

10

5

0

CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

जोहृदयस्थिरपि अविभाष्यते तेजोहृदयस्थिरपि कृतगयोः तस्मै जानिहृदये जोहृदयः चन्द्रसूर्यता
 ईसे योगगरियकागर्दमाहा आनन्दमय विर्यहृदयि अमृतगीर्दहृदय सुस्मनागंगाहृदय कृतजोहृदय
 नृतिनै अमृतजोहृदयानिहृदये भोगगर्दहृदय मुक्तिपदसिद्धिहृदये जोहृदय तसर्थ विषकोर अमृतको
 ॥१४॥ यक्यहृदया अमृतैरुनजोहृदय विषकोर अमृतको यक्यनगरी अमृतहृदये नमनिजान ॥ विनाः
 रजविजको यक्यनमैश्वर्यहृदये न तस्मै विष अमृतनमिताई अमृतहृदये नमनिजान पंचभूत
 मये देवि माथी के के हृदय कस्तौ पुरुति हृदय नमिसिखले स्वहृदया मागुरु आग्यागहृदय ॥ जवा
 फ ॥ पंचभूतदेवि जोहृदय माहा आकाशहृदय माहा आकाशजोहृदय के ल्यनशूनकृत्या पुरुति हृदय
 माहा काशदेवि माथी जोहृदय मनोन्मयस्थानहृदय ताहा जोहृदय वस्त्रा मासंगे वस्त्रस्थानहृदय ताहा
 जोहृदय चन्द्रसूर्यकागमृदये न माहा पंचभूतसंममात्री चन्द्रसूर्यकागमृदये नमनिजान मनो ॥१४॥
 न्मयस्थानदेवि माथी जोहृदय शब्दवंशमयस्थानहृदय तेसे ताई सुन्यवंशमं हृदय ताहा पुण्या

काजोहृदय ईशानमर्माजोहृदय निरंकारस्वरूपमामिति जोहृदय ॥ अनहृदनादकाहादेवि
 उं हृदय अमनकमो हृदया हो शक्तिकुराडतिनि वस्त्रा काहा हो ते सकुराडती नीलाई को नृतव
 ले उं था उं न्याहृदय ॥ जवाफ ॥ अनहृदनादशब्दजोहृदय अमृतहृदय सुस्मनागंगावस्त्रकाशब्दहृदय
 न तेसे सुस्मनागंगाको शब्द सुत्रा मा लयगन्यामा अमनमै जोहृदय ॥ शक्तिकुराडतिनि जोहृदय
 धिस्थानमा यो शरिको जिवमै अधोमुखगरी सुस्मनागंगा पुकाशहृदया ध्वाकाधुनिमुत्था
 किहृदय तेस्ताई जागागर्तनसक्या संम सुस्मनाधारखुतिन्देन सुस्मनाधारनखुले संम सु
 स्मनागंगावस्त्रको देवेन तेसुगे गावस्त्रको नदेवे संम अनहृदनादसुन्देन तसर्थ ये हृदय कुराड
 ति शक्तिताई गुरुमुखदेवि जानि मुद्राले गरी र हुंकारले गरि विमृश उं नु यहु विमृशाय
 हित्यो शक्तिकुराडती जोहृदय हुंकार शब्दति सुस्मनाधारयोति वंशरंध्रमा हुंकार सव्यतिव
 रुहृदय तसर्थ कुराडती शक्ति विमृशदा जोहृदय चेतेन्यमनहृदय जोहृदय सुन्या किवयत्मा जोहृदयः

अचैतन्यमनकुंछः शक्तिकुराडलिजो छुंकार शब्द लिखंहरं धुमारायनु सकासंमचैतन्यम
 नभनिजान कुंकार कोनादछोडि आकाशाधिस्थानमा आई सुस्मनाद्वारथुनिसुन्याकाछभन्या
 विज्ञान ॥१५॥ लिनिकाप्रमारा कुंभनिजानः ॥ मुंदातेकेगछभन्ये कुंकार शब्द उठाई छुंकार शब्द लेजो
 छ शक्तिलाई जगाई छुं तसर्थ सवेभंन्दा मुद्रा वंदो कुंभ मुंदा नगरीनाद विन्दु कला प्रकाश
 कुंदैन यथरूपि शरीर कुंभ चक्रमकरूपि मुंदा कुंभ भनि निश्चय लेजान विना चक्रमकले य
 धका आगे निस्कंदैन तस्ते विना मुद्रा ले शक्ति चन्दैन विना शक्तिलाई वलाउनु न सकासंममु
 क्तिद्वारयुन्दैन तसर्थ १० मुंदा अवस्थेगनु ॥ ॥ प्रगावभंन्याकाहो बुद्ध्याः विष्णु रुद्र भंन्या ॥१५॥
 ३ कुंकीयंके कुंभ सहित कुंभकलेकेगेन कुंभ वेदकस्ताई भैछ ॥ जवाफ ॥ प्रगावभंनु जो छुपा
 गोहो चित्रनव कुंभ हस्ताई छुं कोरे भंनु बुद्ध्या विष्णु रुद्र जो छु जान ले देखायके कुंभ विश

यवाटहेदी ३ तिनै कुंभः सहित कुंभक भन्याको जो छु शिवजिताई स्मेत्त यकि छाता काथेतामा
 हाति थुनिरासनाको समर्थ कुंभ अरुका कुराछः वेद जिह्वा भंन्याले जो छु ग्यानिताई वेद भं
 नु जो हो आक्रे जिह्वा लाई वेद मां छु लेखिराखा कायो स्तक लाई वेद मांन्दैन ॥ लौकीक सारा
 जगत ले जो छु लेखिराखे कायो स्तक हस्ताई जो छु वेद ई नै हो भनियुजित गछे न भनिजान ॥ हेसि
 य हो मुक्ति का कुरा सुनु बाहरा भया मात्र मुक्ति कुंभ च्यामा खत गभ्या मुक्ति न कुंभ होई न आ
 मा जान जस्ते धारणा गस्या का छु तेहि मात्र मुक्त कुंभ बाहरा कुंभ नै मा धा कै ले मुक्त कुंदैन आ
 मा जान को जस्ते अभ्यास गछे अभ्यास गयो जो छु चाणाले भया यनि मुक्त कुंभ आत्मा जान को
 अभ्यासन भया जो छु बाहरा हो स्नायनि चान्द ले कुंभ भनि चिन आत्मा जान ले जो छु चोरे वरा
 यकै देखे कुंभ तसर्थ आत्मा लाई न चिन्या य छि सित उं स्नादि दुख सुखादित्यागी सन्त सकाय
 नि मुक्तो छैन विना ईश्वर को अनिर्वचन को रूप को दर्शन नयाई कोही यनि मुक्तो छैन ॥ ॥ मु

॥१६॥ किं न्याचिं हू न न्या केचिं हू ते जा नु हू प्रभू ॥ जवाफ ॥ अभ्यास गदी गदी रोग न स्रुं दे जां छ
 न रुय जो छ व धै आउं छ न अन भवन भया का जान पनिय का श्रुं छ आनें न्द रुयि रुको न स्रु
 ने स्वभाव रुं छ निन्दा को आसा रं छे न वुं छे दे से का रुं छ न सुन्दामा यनि उं छे दामा यनि हि
 दी मां यनि वस्त्रा मा यनि वुं छे दे से का रुं छ न र विसय पति ना स्त्री म न न जान रुं छ खाना मा आ
 स्रुं दे न ज्या खाया पनि पठे नै आन न्द रुं छ वाह्य शास्त्री वैश्य श्रुं छ भिन्दे दे न सधे आ
 त्मा योगे मा म न्दिव स्या का रुं छ अहं ले ह दी भन्ये कुरा गे दे छ सुन्दे र ह्य को ज स्ता मां न्या जान
 का वत ले ग दी अत्य आहारी भया यनि ते स्का शरीर जो छ सो मा पाउं दो दे छ न जानै का सं
 स्या द ले क या ले रा त्दि न वि ता उं छ न यति ग यो उं ति ग यो भन्या दिन को यनि स म्भू ना रुं दे न
 आखा का रुय वर्ण पनिर सिता दे विं छ कौने शास्त्र वार्ता को या दर हं दे न कौने प्रकार ले ते स्का
 म न्द भ मि ति न्दे न यति वा ह्य त क्षे रा दे वि ने सो भाव जा नु फेरि ओ फे ह या वा नु ले मा त्रि वु

रुने अहं ले न दे वि ने त क्षे न भं द छ सु न ये हू अभ्या समा आसन स्थीर रुं छ दो शा अभ्या समा अ
 यान शा रा वा यु स क ग र्थे स म र्थ रुं छ ते शा अभ्या समा आसन दे वि उ थ्या को दे विं छ चौ था
 अभ्या समा जो छ स न्सार प्र कृ ति स वै य स्तो र हू भ नि दे छ रुं यौ चौ अभ्या समा जो छ म न प
 व न आ प्रा व श रा य ना को स म र्थ रुं छ छै तो अभ्या समा मा हा आ का स स मा नु भै त्री त्री भु व
 न स वै य के वुं छ दे छ अ रु य च भु ता दि के हि दे छे न शा तो अभ्या समा जो छ आ खा चि म लि र
 ह य नि सु र्य लो क मा त्री लो क च न्द्र लो क अ भ्या लो क य हि व सि दे छ रुं आ ठी अभ्या समा जो छ
 ओ फे वुं छ र ह्य भु नि दृ ष्ठा न्ते दे छ रुं ते स्ता जा नि जो छ जि व न मु क्त भ नि जा न ओ फे आ फः
 ज्वा ला मु खि स्वरु प दे विं छ सूर्य ले अं ध का र ता ई भ क्ष रा ग या ई यो ज ग त् प च भु ता दि गे
 हू स वै का ल स्म त्ता ई जो छ ओ फे आ फ ज्वा ला मु खि दे वी या स ग री भ स्म ग रुं न भ नि जा न
 अ रु को हि न्दे न ज्वा ला मु खि भै जा न्या प नि म नै र हू भ नि जा न य स त त्व जो छ यो गा भ्या सि

२५ मात्र जो न्हन अरु जो न्हन योग क्रिया भन्या का जो छ गरी हेन्या लाई मात्र थाहा हुन्या हुन शिव जो
 २० छ पुरुष शक्ति जो छ सिद्ध हुन तसर्थ यो दुई को यक्य गदी आत्मा युकाश देखि छन आत्मा प्रका
 विज्ञान ॥१७॥ शगनी निमित्त माहा भुत देखि पंचि कृत भुत भनि पंच भुत को शरीर यडा हुन गया का हुन माहा
 भुत जो छ अपंचि कृत भुत हुन कैले नाश नहुन्या भनि जान तसर्थ पंच भुत भनु जो छ शरीर हुन
 भनि जान पंच भुत जो छ न स्नेह ॥ ॥ योनि मुंडा को प्रकृति आग्या होम् ॥ जवाफ ॥ यकान्त
 स्थल मा को मत विशाउ ना मावसि आशना धिवा धि पैले भैरवि चक्र मा पुवेश भै शिव चक्र
 को अनभव गरी सितलि शिक्कारी पला विनि आदि प्राणायाम गरी दश ईन्द्रीय वश राशि
 मन भट्ट गृहि मा राशि मृतक शरीर हे अवल भैरुनाले योनि मुंडा ज्ञान विमुंडा सिद्ध हुन ते ॥१८॥
 सैलाई योनि ज्ञान विमुंडा भनि जानि हह चिन्द छन अरु चिन्दे ननु ते स्ता योगी ज्ञे जो छ योगा
 सन मा वसे संस्र मुक्ति मुक्ति सवै जांद छन आसन वाट उथे यही जो छ ते सचेतन्य ज्ञान को द

रुप

॥१७॥

१० शयन को वषे दपनि समुद्र ना राखनु स्कंदेन विशय कर्म भोग ले धाकि दीं छन तसर्थ कर्म रा
 ५ गनु न्हन फेरी गुरु न्हन कर्म लाई आफु ले त्यागनु यदै न ईन्द्रीय को वेश गर्ने अभ्यास गदी ग
 दी कर्म ले जो छ आफु त्यागी जो छन ॥ ॥ विनाय च भुत न भै आत्मा युकाश भयन विना आत्मा
 ले पंच भुत को युकाश भयन भन्या पछि जो छ आत्मा र शरीर जीन्द देखि दैन यकै देख छन
 तत्वन चिनाले मात्र भिन्द जस्तो देखे का हुन यो वो त्या का जो छ प्राण वायु ले हुन्की मुख ले वो
 त्या का हुन वायु ले वो त्या का हुन भनु भन्ये आफु ले न वो त्या संस्र जो छ मुख ले पनि वो ले न प्रा
 ण वायु ले पनि वो ले न त्या वो ले न को हो भनि विचार गरी हे नुर तत्त्व जो छ जानिहा छन योज
 गत सवै तत्त्व कै कारण ना हुन भनि जान यो संस्र मा जो ज छन सवै तत्त्व मय हुन भनि जान त
 त्य रुपि जो छ मन भनि दीनु तसर्थ यो सवै कर्म जो छ मन देखि युकाश भया का हुन भनि जान
 मन आत्मा हुन तर के गर्नु कर्म पहिला ग्नाले मन जो छ कर्म वधन जिव हुन गया का हुन देव

विज्ञान
॥१८॥

तिरताग्याकाभया कर्ममुक्तशिवा आत्मैकनृथो भनिजानलेचीनु स्वर्गनर्कभन्यायनिदे
यनेकोहिछेन मनेलेभन्याका मात्रछनु भनिनिश्चयभैजान कोटिजन्मसंमया जीहि
देयनिदेयनपाडेन्याछेन ज्ञानलेहयो भन्यस्वर्गनर्कयकैदेधिंछनु ॥ ॥ विद्याभन्यार
ज्ञानभंनुकुन्हा ॥ जवाफ ॥ विद्याभंनुजोछहं स्वयदछनु ज्ञानभंनुजोहो सकलप्राणीयके
थोनुहो ॥ कामभन्याक्याहो ॥ जवाफ ॥ कामभंनलेकर्महो कर्मभंनलेबंधनृगर्नदोरी
रुयहो भनिजान ॥ माहाभुतकोर पंचभुतको ज्ञानवुडेन फेरीयुस्तगरीथुनाई दिनुहोला
॥ जवाफ ॥ पंचभुतभंनुर माहापंचभुतभंनुयकैछनु तरकतिभेदछभन्या माहापंचभुत
जोछकैलेनाशनहुन्या पंचभुतजोछनस्तहुन्या पल्यमाहापल्यहुंदेरहुन्याहुनु मा
हाभुतजोछ ओफेआफप्रकासेछनु कसेलेयकाशगर्नुयन्याहोईनवुंछेहुनु पल्यमाहा
पल्यमा तिछेनम् हुनुतायकैछनु तरकेहितत्वकाभेदलेफरकंदेधिन गयाकाछनु कस

रुप

॥१८॥

शभने माहाभुतका मायाले पंचभुतजोछ वुहाले शृष्टिगयाकाहुनु कैलेनाशनहुन्या माहाभुत
जोछकोहुनुभन्या माहाआकाश माहावायु माहातेज माहाजल माहाएथिहुनु तेसे माहाभुतका
अंशावारजोछ एथिजल अग्नि वायु आकाश शृष्टिगरी तेसेवारजोछ शरीरप्राणीगेहुशृष्टि
गये माहाभुतवारभनिजान पंचभुतभनेकोकाहुनु भन्य नस्तभैजान्या सवै अर्थात् शरीरैहुनु
भनिजान तसर्थपल्य माहापल्य जोछ दुखसुखादिभोगसवैजोछपंचभुतगछनु माहाभु
तलाईछेन तसर्थमाहापल्यहुन्दापंचभुतजोछ एथिजोछ माहाएथिमातयहुंछ जलजोछ
माहाजलमामित्छनु अग्निजोछ माहातेजमामित्छनु वायु माहावायुमामित्छनु आकाशजो
छ माहाआकाशमामित्छनु तसर्थपंचभुतभंनु शरीरैहुनुपल्यभंनुजोछ निन्दाहुनु मा
हापल्यभंनुजोछ पंचभुतका शरीरत्यागीमरीजान्यालाई माहापल्यभनिजान अरुछेनआ
कुमन्यायछिमाहापल्यभैगे वुहाकाशृष्टिपंचभुतैमात्रहुनु माहाभुतहोईन दिछेनयनि

विज्ञान
॥१५॥

छाफुमरिकदोरीकल्पसंनयुतय माहापुतयमाधुमिहिंजायनि माहाभुतभंन्याछंदे छ
४ युगभन्याकोकतिकल्पगैसकियोहो कतिआउनेछन् ताहासंमजोछ माहापंचभुतअरुछ
नउनेछ तसर्थ माहाभुतजोछ केलेनछ छैन नित्यभुनमाहाभुतेछन् तसर्थमाहाभुतजो
छ आफैआफुवैछन् वंछनात माहाभुतेको आदिअंत्येछैन अगमअपारछः वंछा विष्णु-
रुद्र लाई पनि माहाभुतेको गम छैन अरु लाई क्या होला पंचभुतजोछ तेसै माहाभुतका अंशा
माया रूप छन् तसर्थ सूर्य एधि जल वायु आकाश माहाभुत छन् आदिअंत्येछैन ज्ञान वि
वेकले वुंछे रजोनु ॥ माहाभुत पंचभुतको ज्ञान बुझियो तेस माहाभुत वाट कस्तारीतले केके
श्रुतिभो ॥ जवाफ ॥ माहाएधि देखि जाछ हाइ छाला मासु नशादि श्रुतिभो माहा जले देखि
रगत बोसो राल सिघान आदि श्रुतिभो माहा ते जे देखि अजिते जरुपादि श्रुतिभो माहा वा
पुं देखि पारा वायु १० वायु आदि श्रुतिभो माहा आकाश देखि जो छ आकाश रूपि आत्मा भै

रूप

॥१५॥

शरिर सदा हुनोयो तेमै शरिर लाई माहा रूप पंचभुत छन् भनि जान तेस पंचभुतका श
रीर मा जो छ पुनस्का वासनारुपि कर्मले गर्दा कल्पनारुपि मन जो छ सुख भोगको माया
भै इंद्रीय का ताथ भै वस्या का छन् त्या मन जो छ प्रकृतिका मुत भै रत्ना का छन् मुक्ति गर्नु
पन्यायनि तिने मन लाई छन् भनि जान यो शरिर जो छ फल रूपि शरीर छन् वासनारुपि
कर्म छन् तेस फल को रस खान लाई मन रूपि भमरा भै तेस फल को रस खाई वस्या का छन्
तेस फल को रस चोरी खान्या भमरा लाई चोरी खाया वावन् तेस भमरा लाई पाप पुंगय को
तक सिर लाग्ने छन् को न लाग्ने छन् यो यद जस्ते जांला तेस्लाई जन्म मरण छैन भनि जान
॥ ॥ योजगत्मा त्यागु यर्ने मोक्ष का छन् ॥ जवाफ ॥ योजगत्मा नामरुपात्मक शब्द हुनाते
मोक्ष त्यागु पन्या जो छ नामरुपको कल्पना त्यागु र आत्मा कारको ध्यान मा लागु ॥ ॥
कर्म बंधन जिव कर्म मुक्त शिव भंनोते क्या भान्य लाग्यो ॥ जवाफ ॥ कर्म भंनोते दश ई

विज्ञान
॥२०॥

दीप्यमानि जान दशइन्द्रियतेगर्नुपन्यो कर्मगरी हिंसासंमते स्लाईजो छ कर्मलेवाधिन
जादा आत्मा जो छ जिवै छ मुक्त छैन वं न्धनै छ योग कृपा को अन्या समा लाग्दा लाग्दा दशई
न्दिये तेगर्न कर्म जति मुक्त गर्नु सक्या अर्थात् मुक्त भनु क्पा हो भने कर्म देखि इन्द्रिय हरु अच
त गरी मृत कशरी रै वस राखनु जो छ कर्म मुक्त भनि जान अर्थात् दशइन्द्रिय का कर्म र
हित लाई कर्म मुक्त दशइन्द्रिय का वनिश कनुन सक्या कर्म वन्धन्या छ भनि जान ॥ ॥ यो स
सारमा सबै ले धनै मा चित्त दिया का छ ते स धन ले के हि मुक्ती उपाय गर्नु कृपा भया आ जा हो स
॥ जवाफ ॥ धन लाई जानि हरु ले जो छ अग्नि कै काल सय का विष का ज्वाला रै देखनु क सरी भन्य
जमै आ गा का ज्वाला मा फाल हायु लाई कित यतंग हरु ज्या नु ते जि मो ह व श मा परी मरी जा छ ॥
त्यो म न्या देखे देखे मो ह ले छो पदा अ कै ले य नि पा रा दि हा छ नु चै ते न्य गर्न सक दे न त स्ने पा
री हरु को य नि ग ति भया का छ न धन भन्या का जो छ ण हा गर्न सबै कोरी सकु न्या धर्म या प को

रूप

॥२०॥

कैले

पांटे न कृन्ध न भन्या को काल सय हो भनि जान मुक्ति मार्ग मिथ्यो मिथ्ये न तर सत् संग ग
री चै ते न्य रा धिरा नु खुवा इ नु दान गर्नु मा ला नु सक्या के हि दिन सुख भोगा दि गर्न पाई छ अ
हंकार वाट भया त्यो सुख भोग य नि मिथ्ये न अहंकार ले नि स्फल गरी दी छ भनि जान कलियुग
मा जो छ कान जो व लो भ मो ह आ दि स वे धनै मा व स्त्र ग या का छ न त म र्थ धन ले जो छ ज्ञान वृ
द्धि आउं दे आउं दे न म को रे व रु न जो छ धन्या व धन जो छ भनि इ दृष्टा न्ते देखनु यो स सार मा आ का
कर्म आफै ले भोग नु य छ अ ह ले भो गे न हे मि थ्य हो ति मि ह के न द रा उं छो भ र ख र ज न्या का ना या
त य लाई य नि खाना लाई दुं दे न नै न कृन्ध मा य नि पर मे थ्य र ले दुं दे त मार गरी रा द्या दुं दे पाई प्र वृ त्त
भया का देखे के छ नु भने सबै लाई त स्ने री त ले रा धि दि या के कृ न नु भने स्त्र रा ये को मा सं तो ख मा नि
याई व स्तु ज्मा गर्न लाई कि न दुर व क स्त्र वाई हो छो आ सा गरी पाई न्या होई न पाई ग या ता य नि का
मु ला ग न्या होई न जान ले जा नु भनि आ फा सि थ्य क न उं प दे श दि दा भ या ॥ ॥ इ ति श्री रा मा न न्द
स्व मि धि त चित्त अनु भव वि ज्ञान रूप योग स्व या न दु नि य ध्या य ॥२॥ ॥ यो ज ग त्ना म रु पा त्म

विज्ञान

॥२१॥

कहुन नामरूपको ध्यान ले मुक्ति छैन भने नु भो अव के चिन्तना ले ध्यान गर्नु ॥ जवाफ ॥ गुरु ले दि पाव
मोजिम गरी मन ले केहि चीत न गरी आकाश रूप ब्रह्मात्मा को ध्यान गर्नु विना ईश्वर आत्मा न
चिनि नाम रूप ले मात्र कस गरी मुक्त होला न ग्या कान देखे कान रवा या का वस्तु को कसरी विवे
क पाउता पाउँ देन दृष्टान्त पनि देखायुं ॥ ॥ हे गुरु यो शरीर त्याग गरी जान्या वेला मा भोग गर्नु जा
न्या को हुनु ॥ जवाफ ॥ यो शरीर त्याग गर्दा मा जो छु हजार विधे त्वाद सदा कस्तो पिर हुन्छ तसै पिर
पर्ने जादा यो मन क्यमा लख हुन ग्या का हुनु ते मै मा भोग गर्नु जो छु चिन्ता रूप मनै जो छु अरु जा
न्या छैन तसर्थ ते म विषये पो त्वा आधार को हिन पाउना ले विषय मै भोग्न जो छु तसर्थ योग क
यमा अभ्यास गर्नु पर्छ ते स आयत पर्दा आफु ले जुन अभ्यास मा लाग्या का छु तिने अभ्यास दुताई
योगे वाद मुक्त गरी दिन्छु मुक्ति चिनि सक्या का जानिले जो आफु मुक्त छैन यही वसि जाछ ॥ ॥
मुक्त भोग या को क्वा लक्षण ले जानु ॥ जवाफ ॥ एक सय वि सवर्ष न पुगि काल का मुख मा परी म
न्या जति भोगे छु मुक्ति भयेन काल ताई जिति एक सय वि सवर्ष भोग गरी ईक्षाम रनु भै जाने

रूप

॥२१॥

जो मुक्त भो भनि थानु तसर्थ कस्मै ले पनि कति युग ताई निसा राखि जान पर्दा एक शय पश्चि स
वर्ष भोग गरी जानु भो श्रीता युग मा राम बन्दु ले यद्यार हजार भोग गरी निसा राखि जानु भो भनि जान
सवा सय वर्ष पुगी मन्या को काज कयान ग्या पनि हुन्छ लौकिक हरु मन्या जो छु एक शय वि
शवर्ष न पुग्या संम पिंडादि गर्नु पर्छ एक सय वि सवर्ष पुग्या पछि पिराडा दिन दिया पाय चित्त
लागेन भनि जान कती युग ताई १२० वर्ष आयु दिया का हुनु तसर्थ ताहान पुगि मन्या जो छु
अकाल मृत्यु ले मन्या का हुनु भोग वाकि राखि मन्या को थ हरिं छु र जन्म नै पर्छ अनरुद नाद ले
जो छु मन आत्मा ताई कस्तो रीत ले दुताई मिलाई हुनु मन्या जन्म नौ नि पकाउदा पा निर ध्यु
ताई अग्निले जो छु पानि जति सोची ध्यु जति वाकि राख्छु तसै रीत संग अग्निरुपि अनरु
द नाद शब्द ले जो छु विशय मन ताई चि चिति ते समन ताई जो छु ध्यु रुपि आत्मा मा मिला
ई आत्मै गरी दिन्छु अनरुद नाद शब्द को समर्थ पनि जना जा ॥ ॥ सवै भेदा थुलो पाय भो
ग क्यो हो ॥ जवाफ ॥ सवै भेदा थुलो पाय भोग जो छु रोगि भै रहनु हो ताहो देखि थुलो पाय भो

25

20

15

10

5

0 CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

गअहंकहिछेन शत्रुयनिताहाभन्दायुतोअहंकोहीहोईनदृष्टानजानु ताहादेविधुंतानर
 कपभिरहंछेन निरोगिताईधर्मात्माभनिनिश्चयगरीचिन कातसर्वहयिधनभयाकाला
 विज्ञान ॥२२॥ लेवुकिहंछेन हाहाईन ओफेथाहाहाईहाल्ह दुख नरकहुन सुख स्वर्गहुन दुख सुख दु
 वेत्याग्यायहिमुक्तिभनिजान स्वर्गनर्कमुक्ति यो ३ तिन सिवाय अहंकेहिछेन धन जेमाग
 रिगखनेहजोहयात्याचैकिहहमात्रहुन भनि सत्यगरी विवेक विचारलेचिन ॥ ॥ शिवश
 क्रिको जानकाहो ॥ जवाफ ॥ शिवविजहुन शक्तिरजहुन विष्णुसूर्यपनिहुन रजचन्दहुन
 चन्दइदनाडीहुन सूर्यपिंगातामाडिहुन हकारपुरुसहुन सकारअस्त्रिहुन हकारशिवहुन
 शकारशक्तिहुन शिवपारावायुहुन शक्तिअयानवायुहुन योसवैजोहयकैशिवशक्तिका ॥ २२ ॥
 एकैवाचकहुन तैसैयवैकर्मलेजगतसवै शिवशक्तिमयहुन भनिजान शिवलिङ्गहुन श
 क्रिभगहुन तसअर्थभगलिङ्गसिवायचिनुकेहिछेन ॥ ॥ हठयोग राजयोग कोकियाभि
 शिवगजयोगहुन शक्तिहठयोगहुन ३

दैभिन्देहुनकियेकेहुनभ्यदवताउनुहोस ॥ जवाफ ॥ राजयोगभन्याजोह शिवशक्तिकोभ्या
 नगरीयकात्रकोमलवक्षानमावसि मृतकशरीरकैशरीरताईअचत्स्थिरगयिआत्माअनु
 संधानमास्थिरभैवस्त्रुजोहोराजयोगहुन तैसै शिवशक्तिकासंयोगगरीयकात्रमावसिपहि
 लेआत्माअनुसंधानमारहिफेरीआत्माअनुसंधानकोरुयाछोडितैसैआत्माताईजोहजालंधरबंध
 लेगेकि वज्रोतिमुदालेगरीतेसपाणपुहसताईबुझरंधुमाराखनलानेजोहहंसयोगभन्नु अह
 सवैक्रियाउनेहुन जालंधरबंधकाभ्यदलेमात्रिनाउंभीन्दरायनगयाकाछन्येकेहुन राजयोगले
 जोहअकालमात्रतछहंसयोगलेजोहकालअकालजितीईक्षामरणमावस्त्राकोममर्थगछेनअ
 रुभेदेछेनभनिगुरुस्वामिआज्ञागछेनु ॥ ॥ हेगुरुअनेकशास्त्रगिताडियहिहेनोलेपनि योमनुबोध
 भयेनमनुबोधनभैमुक्तछेनभन्यायहि मनबोधगर्न्याउयायआज्ञाहोस ॥ जवाफ ॥ सगुणभ्या
 नमाताग्यासेम निर्गुणभ्यानमानपुण्यासेम शंखामेनिंदेन मनबोधहुदेन निर्गुणभ्यानला
 ईदेवेरचिह्यायहि योमनुबोधभैत्योशास्त्रहृगितादिसंपूर्णउखुखायेरफालेकायोरा

॥ भैजां छ ओफे संग अरं राड ज्ञान प्राप्ति न आउं छर को स्त्रा दुन जो छ तस अर्थ विना शिव शक्ति
 का असंख्य तत्त्व नगरी मन बोध दुन सो कृपा गुरु मुख ले जोनु ॥ ॥ अमृत को गुण वै गु
 गा भया आग्या हवत् ॥ जवाफ ॥ अमृत भेनु विखै दुना ले गमार लाई न दिनु दियो भन्या गमारे
 ॥ २३ ॥ भैजाने छ न राजन लाई दियो भन्या त्या विष अमृत भै अमरा पुरि मा ला न्या दुं छ न तस अर्थ गुण वै
 गुण सवै मा छ न मनु ये लाई नुन जो छ अमृत तै थीयो न्या नुन जो छ कुरुग लाई विखै दुन गया
 के जोनु तस अर्थ सजन र मुख लाई मात्र भेद छ न ॥ ॥ आकाश वाणी को प्रकृति कशो हो आ
 आग्या हवत् ॥ जवाफ ॥ आकाश वाणि भेनु र साहा वाक्य भेनु यकै छ न जानि योगि हर लाई मात्र था
 हा दुन्या आकाश वाणि भया को निश्चय दुन्या छ न निजान आकाश वाणि भन्या का कुन वेला मा
 कस्तारि ले दुं छ भन्य योगि योगासन मा निर्भय गरी वस्दा अकाश मा त्र अनहद नाद सवदा ॥ २३ ॥
 टपका द्युन्या लाई अकाश वाणि भनि जान अमृत भेनु जो छ विशा हय दुन विशा भेनु र वि
 ज्ञा भेनु यकै पद जोनु ॥ ॥ समाध चच्छा पछि फेरी विशय मा आई किन भोग गर्नु पयो ॥ ज

वाफ ॥ जिव को र सरीर को संयोग दुने वासनान दुति न्या ल प्राण ले जो छ शरीर लाई त्या गेन
 र कैवल्य सख वाकि रहन गया का दुन र फेरी जिव जाई ते सै शरीर मा आई भोग न दुन्या संम
 भोगे पछि विधाता को लेखन भेति नै नर वाकि भोग गर्न आउं छ न चंगा उरा उंदा चंगा जो छ लटे
 मा आई वस्त्र आया के जिव यनि वस्त्र आउं छ न भनि जान ॥ कीन भने विधाता ले कति स्वास्को आ
 युग सित्या या का छ न उति स्वास यर्चन भया संम भोग मा वस्त्रु य छ तस अर्थ समाधि वाट यनि
 आ फुले भन्या का वसत्ता जान पाउं देन त्या म पुण्या पछि जानु र वस्त्रु आ फुल स जानि तिने दुन ॥
 तस अर्थ कुंभ क प्राणायाम कृपा ले जो छ दिन को ३ घडि आयु वधना कन जो छ शमा धि कीया जो
 छ कति पुग मा तोय भै कृपा यनि सिद्धा न वताउं न सक न्या हरु पनि दुर्लभ भै जांदा ईश्वर वाग्वा
 डी नी वाट जो छ तो प दुने लाग्यो को देखि ओफे वाग्वाडी नि प्रकाश भै को नै कुरे न जां न्या संग वाट जा
 न समाधिक मे योग को महिमा के हि संछेय प्रकाश गर्नु भया का छ न अरु पनि गन्या छ न यो जान
 जो छ निश्चय वाग्वाडी नि वाट प्रकाश भया को दुन भनि निश्चय गरीथान मुख के जांता भनि

॥ २४ ॥ भनिआफ्रासिब्यहहलाईसुनाजा ॥ ॥ योगमधेकुनयोगश्रेष्ठ ॥ जवाफ ॥ समाधियोगश्रेष्ठ
 न किनेभनेमनलाईखिचनुनयन्यजाहाजोछ वाहाजानदिनु मनामाहुनभनिचिन्हापछिः
 कसलाईखिचनु ईन्द्रियमात्रवशगयापुगछ आक्रमनबोधहुन्यातात्पर्यपुनक्षनिस्सा
 दिखिन्य शरीरलाईदुखदिनुनपनेधनपनिनचाहिने ईक्षामरणपनिमित्तन बुद्धोपनिन
 हुनेहुनालेसमाधियोगथुलोभनिजान समाधमाकल्पनाभयाकायनिसेवेसमाधेरुपभैवि
 तिजोछभनिजान अहयोगमामनसुद्धगुरु रक्षितउत्तमसहनकथिनछ गृहेस्थिको कर्महोईन
 नाष्टिकर्महुन तसर्थरुसलेपनिनाष्टिकयोगमालायेन राजयोगेश्रेष्ठहुनभनिराजयोग
 सावसिगये तसअर्थराजयोगेशुलो समाधिभेन्यार राजयोगभेनुउनेहुन ईश्वरचिनिसका
 कामनुजोछपुराणहहकाविशयमाजान्देनभनिजान ॥ ॥ योसन्तारमाव्याकर्णवालाकोरत
 त्वजानीहहकोजानमार्गयेकेहुनकिभिन्देहुन ॥ जवाफ ॥ व्याकर्णकोरतत्वजानकोजोछके
 हिभेदेदेखिन्छ किनभनेव्याकर्णशास्त्रवानुहहलेईश्वरलाईअर्कदेखाई सन्तारमार्गमा

रुप

॥ २४ ॥

लाउछनु तत्वजानिहहजोछअर्कदेनआफैसंगहुनभनिदेखाउछनु तसअर्थतत्वजानिरत्रा
 स्वज्ञानिकोमार्गमित्तेनभनिजान दिस्तान्तयतिदेखाईदिन्दुसुन वेडकोसुलभयाकाजोछ
 कुनम योत्रियक्षेरीसुलभंत्रकोअर्थव्याकर्णशास्त्रलेजोछ कुनमार्गलाउछनु नन्य कुंका
 रलाईजोछ नमस्कारछभेन्याअर्थदेखाउछ जानिहहजोछ कुंकारभेन्याजोछमनहोभेन्या
 अर्थलाउछनु कुंकारपनिमनेदेखिप्रकाशभयाकाहुनभेछनु ॥ भगवतेवासुदेवायनम ॥
 यस्काअर्थव्याकर्णवालाकेलाउछनुभने भगवत्स्वरूपभयाकावासुदेवलाईनमस्कार
 छभनिअर्कदेखाउछ तत्वदर्शिहहकाअर्थलाउछनुभन्या भगवडाकारस्वरूपवासुदेवभं
 न्याजोछमनेहोअहछेनभेन्याअर्थलाउछनु तसअर्थव्याकर्णलेगदीमात्रवेदजोछ सन्तार
 मार्गमालाग्याकाहुन सन्तारीहोईन तत्वजानैहुन ॥ तसअर्थव्याकर्णकविताअलंकारत्रा
 स्त्रहहजोछ संसारीद्वत्रिकाशास्त्रहहहुन तेसेकोसंगमायदीवेदपनिव्याकर्णीसरीसाभैगया
 काहुन यस्तातरहसंगभेदहुनुगयाकाहुन भनिद्वादशाक्षेरीमंत्रवाटभेदकोप्रमाणरेवाः

विज्ञान
॥२५॥

लिदेखाज्युभनिगुरुआजागछ तसअर्थविनातनजानतेमुक्तिछेन ॥ ॥हेगुरुनास्तिकमत
लेमुक्तिपाईतेरनयाउनेआग्याहोस् ॥जवाफ॥मुक्तिपाईन्यारनयाउन्या मनैकाविकारकन
जोछ किनभने सित उल्लादिसहिनागेहिदनालेरनखाईभोकेहिदनाले मुक्तकन्याभयायो
सत्तारकोगरीपकंगालिहहसवे मुक्तभैजानुपर्थो किनभने त्रिसिरशितुमाजोछ गरीपकंग
लिहहलेनोगेकक्येरवस्छन उल्लरीतुमागर्मितायसहिभोकभोकेगरीहिंन्याहहमुक्तकन
पछकिनभयेण तसअर्थ आस्तिक नास्तिकभन्यामतलेमुक्तिपाउन्याहोईन धनिमुक्ति कंग
लिहहलेनकजान्यापनिहोईन वाहगामुक्ति सुदहह नरकमाजान्यापनिहोईन वेधमोक्षेजोछ
मनैकाविकारलेकनजोछधनधेरैछमवाहगामुक्तिमुदमासुक्तकन्याहोईन भनिजान जानैले
मात्रकुछभनिजानु तसअर्थ वेह्याविष्णु रुद्रलेपनि गृहेष्टिछोडी नाष्टिकमतमागयेनदि ॥२५॥
द्यानपनिदेखाजो योगीस्वरभनिमाहोदेवजोछआयेयोगीथियो गृहस्थिमाकिनवसिर
ह्यछन जनकशुकदेवस्वामिआदिरीसीमुनिस्वरहहयोगीनैथियो समाधिवालाथियो ति

हय

निहहलेपनिगृहेष्टिछादिनास्तिकजानमाताग्याभन्यासुनियेत किनभन्य तपमावसुज्याल
संसनास्तिकेमतकनभनिथाहापाईसक्याका जानिहहकनालेगृहेस्तिनछोद्याकाकनभनि
जान ॥ ॥वेह्याविष्णुरुद्रजोछ इतिनुकनकीवयकेकनशास्त्रहहमाभन्यातिनेमुर्तिनिनेश
रितिनेवर्गातिनेकर्मतिनेगुणगरीदेखायाकाकन तसेशास्त्रमाजोछ ३भनिभावगन्यानार
किकनयकेकनयकेकोभावगनुभनितसेशास्त्रलेभंकनकेकारणलेहोचुरवलेमात्रयकेकनभ
निनकन्याप्रमाणलेयकेदेखनुयन्यकनालेयकेदेखनेजानुआजाहवसभनिसिख्यहहविंतीग
छन ॥जवाफ॥हसिख्यहहकनलाईताजोछ येकयनिछेन दुईयनिछेन तिनभन्यापनिछेन सु
नैथियो तरमेलेजान्यासंससंक्षेपलेभन्दकुसुन हसिख्यहो कस्माहिसाफलेयकेकनभनि
चिनुभन्यादिद्यानपनिदेखयोशास्त्रमाआकाशभन्याकायककनकीदुईकनमनलेअनेक
भाडोवनाउनुलाग्यायकेआकाशकोजोछभाडोलेगदीभाडोयिछे भिन्देभिन्देआकाशदेखनु
गयाहेमात्रकनआकाशजोछयकेकन तसेईश्वरभन्याजोछयकेकन नाउमुर्तिहयगुणमा

विज्ञान
॥२६॥

त्रलेभिन्दभिन्देखिन गयाकाहुन मायाभननुतेहिनामरुयहोभनिजान मायाभन्याकाम
नकाविकारहुन तत्वज्ञानकापुमागलेभन्याहुदेदेखहुन अजानिसाचोमाहुन ज्ञानिजो
हुपंचभुतकागुणलेमात्रसुस्मवेवहारकोकामगर्कन निश्चयछेन वस्त्राविस्तु रुद्रभन्याता
मायाभिन्नकाहुनभन्य अरुशास्त्ररुद्रकाकाकुराहु वस्त्राविस्तु रुद्र तिनुगरीदीनाले अनेकशा
स्त्रवनिन गयाकाहुन भनिकारणाविनिज्ञानिजोहु शास्त्रहेनोमादिलगदेन वनाउनाको अभ्या
सगर्ह ॥ ॥ गोमांसः अम्बरः वाहृणि भन्याक्याहुन हेगुरुआग्याहवस ॥ जवाफ ॥ गोपदजोहु सु
र्यहुन सुर्यभननुजोछ पिंगलानाडीहुन शिवपनिहुन वाहृणिभन्यापदजोछ चन्द्रहुन चन्द्र
जोछ ईशानाडीहुन शक्तिपनिभननु क्रियावानरुद्र मुक्तहुन्याक्रियाईनेहुन भनिजान व्या
कर्णवालाकामतमाजोछ गुःघासयान्यागाईकोहयाकागुलाई गोवरभनिभन्येवेतामा तिप्र
घसुगरीअनेकघासहवक्षईतेसैमावसिमर्नुसक्यामुक्तिपदमितहुन निपहीले आंफेलेम
न्यावेतामानरकमावसिमरीजोहुन व्याकर्णकोमतयसैहुन होहोईन आंफे मनलेगुणिदु

रुप

॥२६॥

हुनु ॥ ॥ सिव्यरुद्रविनीगर्हनु हेगुरुसोस्वरुपभन्याकाकस्ता स्वरुपहुन कुनतत्वलेप्रकाश
हुन्याहो ॥ जवाफ ॥ सा स्वरुपजोछ आत्माहुन कालाग्निस्वरुपहुन ईकारसदसहितभयाका
हुन कर्मलेरहितहुन भुवलेकहनामान आउने अनिर्वचनियरुपहुन अगमअपारहुन
शिवशक्तिकाक्रियाविनाप्रकाशनहुन्याहुन ॥ शिवशक्तात्मकेयोगभन्यकापनिहुन ॥
यकानस्थलनागिकोमतवक्षानमापज्ञासनवाछि शिवशक्तिकोअमतम्बनगरी सुर्य्या
हु चन्द्राहु सितली शितकारी प्राविनि प्राणायामगरी माहामुन्दादि १० सुंदागरी दशई
दियताई मृतकशरीरके अचलुगरी वशगधि भृगुटिदिष्टिदियोनि सुंदामास्थिरगरी व
सिआंफे शरीरकोमात्रध्यानगरी वस्तु ध्यानगदीगदी आफाशरीरदेखि जथराग्निप्रकाश
भयाकादेखिनजोछ अनरुद्रनादपनिप्रकाशहुन तेसैजठराग्निकाज्वालाने जोछ आ
फा शरीरआदि पंचभुतसमेत जलिगयाको देखिनु योजगत्सवेकालाग्निस्वरुपेदेख
हुन अरुकेहिदेखिन्देन जोतिस्वरुपमप्र जगत्देखहुन तेसैजोतिस्वरुपआत्माताई

25

20

15

10

5

0

CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

विज्ञान

॥२१॥

सो स्वरूप भनिचिन सुस्मना भन्या यनि ति नै कुन भनि जान ॥ ॥ हे गुरु आप्रा शरीर जठरान्नि
ले भस्मा गरी रवा ईदिया पछि आफु जोति स्वरूप भै गसा पछि त्यो जोति स्वरूप भया को देखने को
होला ॥ जवाफ ॥ त्यो जोति स्वरूप आत्मा जोति अगम अपार अशिर्वचनिय वस्तु यस्तो हो भनि
देखने जो छ प्रमात्मा कुन आप्रा स्वरूप आफै ले देखे का कुन भनि जान मन जो छ आत्मा भै जो छ
आत्मा जो छ प्रमात्मा भै निर्विकल्प समाधि कुन जो छ भनि जान ॥ ॥ अस्तावक्र भंनु यनि अ
स्तदिग कुन भनि जान ॥ ॥ हे गुरु यो सन्सार मा जन्म मर्न कुन्या को कुन कर्म र बुद्धि साय के कुन
की घटि छन सन्सार मा कोहि अकल जुगुति जत नै थुलो छन भंछन कोहि पुन को वासना थु
लो भंछन तस अर्थ सिद्धान्त जुन् हो सो आग्या हो सु ॥ जवाफ ॥ यो सन्सार मा जन्म भया पछि म
र्न कुन त्यो मन्या जो छ कर्म शरीर कुन कर्म भंनु र शरीर काया भंनु य के कुन विना काया ले कर्म
कुनैन विना कर्म ले काया कुनैन तस अर्थ कर्म भंनु शरीरै कुन फर कछैन ते मै यं च भुत का
काया मा जो छ ईश्वर रुपि मनु वसिदिदा काया रुपि दश ईडिय जिव स्वरूप भै चलन गया

रूप

॥२१॥

का छन जलो पानि ले घट्ट चलाया के मन ले गरी ईन्दीय चलन गया का कुन त्यो पानि वं ध कुदा
घट्ट जो छ आफै वं ध भै जो छ चलेन पानि ल गाई दीदा मा त्यो घट्ट आफै चलि घुम्न था छन त
सै जल रुपि मनु चलो भन्या दश ईडिय चलन जो छ मन लाई न चलाई राखा दश ईडिय प
नि आफै वं ध भै जो छ मन वो ध कुना ले जन्म मर्ग छुन्छ मनु चलना ले जन्म मर्न कुन्छ तस अर्थ
मन लाई व कुत हि फाज न गर्नु जन्म मर्ग कुन पन्या ता पं च भुत रुप कर्म शरीरै कुन भनि जान
ईश्वर सा छि सो रुप कुन भनि जान कर्म र बुद्धि का कुरा लाई कर्म अनुसार बुद्धि बुद्धी अनुसार
कर्म कुन्छ घट्टि वधि छैन सम कुन जुगुति जतन वासना को जान यनि जो छ वासना असार को
सुसवी चल्छ वासना न भया का खुस मि चल्ता तस अर्थ वासना व मो जिम कुन्या सिद्धान्त छ
दिष्टो ना यनि छ राजा जन्म दा जुगुति जतन अकल ले राजा भया को होईन आफै ले संग साथ लि
आया का कुना ले जन्म ना साथ राजा जन्म भो भनि हा छन जुगुति जतन ले राजा भया को होईन
तसै वासना व मो जिम कुन्छ भनि मन वो ध गर्नु फल फल पछि वासना प्रकास भै जो छ क

25

20

15

10

5

0 CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

विज्ञान
॥२८॥

सैलेकेहि गर्नुपदेन जसै फुलमावासनारहन गया काछ तसै फुलरूपि शरीरमा वासनारहन
गया काछन भक्त जुक्ति जतन सवै आसा रूपि फासा फुन भनिचिनः संसारमा कर्म थुलो फुन कर्म
डोहि फुन गया भन्या यनि संसारमा केहि मज्जा भयेन कर्म डोहि कस्तानाई भंनु भन्या रोगीता
ई भंनु कर्म भंनु शरीर फुन शरीर रोगी भयाय छिके गर्नु फुन मज्जा सुख भंनु रोगिताई काहा
वाट फुन जाला फुनैन तस अर्थ थुलो नर्क भंनु पनि रोगी फुन तसर्थ शरीर लाई रोग जस्तो वै
री अर्को छैन ॥ ॥ हे प्रभु यो शरीरमा शब्द रूप वचन गरी बोल्या मुख फुन्को पासा वायु फुन
॥ जवाफ ॥ शब्द रूप गरी बोल्या जो छ मुख पनि होईन पासा वायु पनि होईन दश ईन्द्रिय पंच
तत्व जो छ कारणा मात्र फुन कारणा भन्या को जो छ तत्व भनि जानः जसै पानि पनु जो छ वि
ना मेघ ले पानि पनु फुनैन तसै मुख पासा वायु भन्या को कारनु मात्र फुन त्यो शब्द फुन्या जो
छ शब्द वस्तु फुन अरु कोहि छैनः शब्द वस्तु भन्या को को हो भनोला त शब्द वस्तु भन्या को जो छ
तत्व भनि जानः तसर्थ विना तत्व ले शब्द फुनैन तत्व रूपि मन भयर बोल्या काछन ॥ ॥ हे

रूप

॥२८॥

प्रभु यो कलिकाल ले काहा संभोग भै काहा संभव छन कसरी कैले छुछन ॥ जवाफ ॥ ज
सै लौकिक हरु लाई संकता दशा लाग्दा आठ वर्ष रहन्छन् आठ वर्ष रक्षाता यनि अन्न र दशा भ
नि २ वर्ष अन्न र भोग गरी तेस्का शक्ति फुन जो छन आठ वर्ष संभोग पिर दिवसेन तसै कलो
युग भन्या का पनि धेरै छन छन्या पनि अन्न र भोग जो छ एक सय वर्ष अन्न र भोग गरी पापि
लाई दुख दिंदैनः ताहा देखि छुटि जाछन तस अर्थ कलिका अन्न र भै काहा देखि भोग ग्या
काछन भन्या विक्रम सम्वत् १८९१ साल भाद्रपद माई मेहा देखि कलिका अन्न र भै भोग ग्या काछन
अव जो छ १९९१ साल भाद्रपद माई माहातक जसो तसो भोग ग्या छन छन्या पनि अव उपोत वहुत व
न्या का अग्नि जो छ आफै मधुर भै सितल फुंदे गया फे सितल फुंदे जान्या छन अव कलिको भो
ग घट्टे जान्या छन अव तपसि हरु ले गर्नु पर्न्या ज्ञान भन्दु सुनः आफु जसो अरु फुनैनः
अरु जसो आफु फुनु पर्छ तव मन कामना पूर्ण हुन्छ ॥ ॥ मोरख चिह्न पर्न्या ज्ञान आग्या हास
॥ जवाफ ॥ आफु मरी जादा पुन स्ताई भनि कालियर जानु पाउ न्यारे हे वरगवर सम्वत् नाग

विज्ञान
॥२६॥

तुः मोक्षचिंतु यस्या ज्ञानयेहि हो पुनस्तु भैजन्म लिजना क्वा कर्म लिजन्म न भये आफु लेजु
ननु न कर्ममा अभ्यास गरी हि ये को छ ते सै ते सै कर्म को अभ्यास गछ अह कर्म हरु लाई निक्का
मानेन दृष्टान्त यनि छ जसै आफु ले जयना मा जुन जुन कर्म को अभ्यास गया को छ सुन्या
को छ देखा को छ सयना मा पनि जो छ ते सै ते सै कर्म भोग को सयना दुनु जा छ ते सै हो मनेर
जिउनु भन्या को सयना र जयना जसै दुनु फरक छैन तस अर्थ जानियो गिरु जो छ सयना
को विचार बुद्धि योग सिद्ध भयान भया का ज्ञान जानि छ कसरी भन्य पहिले योग ले पूर्ण भया
का योगी को निन्दा कुन्दैन अथवा सुस्म निन्दा परी गया पनि स्वप्न कुन्दैन अथवा स्वप्न थो राव कुत
भै गया ता पनि विशय स्वप्न कुन्दैन वुं छै मय स्वप्न जसो देखिन जा छ भेन लाई सुख मान आउ
न्या पुसा रा मा त्रि देखि किन भेने जयना मा पनि वुं छै कारै मा लये गरी गछा का मन दुना ले
विशय चिन्ता हुन्या का दुना ले सयना मा पनि उं सै देखनु गया को दुनु ते स्त्रा योगी को सयना
न भया का निन्दा कुना ले निन्दा भेनैन योग निन्दित भेनु योग निन्दी त भन्या को जागाय

रूप

॥२६॥

निहोईन निदा पनि होईन जागा छैन भनुं भन्या बोल्छ जागा छ भनुं भने विशय यहि को चेत
छैन सुतिर छा का छनु ते स्त्रा योगी जो छ अनेत्र गै वार्ता न गर्नु वाहिरे न जानु सुस्मना धार खोला
का योगि तिनै दुनु भनि चिह्न जन्म दुन्या कारन दुता उनुय छ ॥ हे गुरु जन्म दुन्या कारन दुता
ई न्या जु गुतियाई ॥ जवाफ ॥ जन्म र कर्म यकै दुनु विना कर्म ले जन्म नैन जन्म न भै कर्म दुदै
न तसर्थ कर्म रहित भया पछि जन्म कसरी होता दुदै न नरो गया का विरुवा को फल किन फ
ला फलैन अर्थात् विरुवा सरि गया ता यनि फल को आसा न गर्नु आसा रुयि गुहा दुनु छि
चेर जा कि हा छनु भनि जान ॥ ॥ कुन रुया लाई हठ रुया भेनु हे पुनु ॥ जवाफ ॥ हठ रुया
भन्या को जो छ चेत वैशा कमा व्यसि को गर्मि मा लुगा लाई सिर कले छापि ये चाग्नि ता यनु भ
यो मंसिर पुस मे हामा केहि वस्त्र न राखि निर्वारा भै हे मात मा वस्त्र भयो प्राण वायु लाई
जफै ले वतले वुं छै र धु मा ता नु मा वतु मा त्र गन्य रुया भन्या के हिन जो न्य हरु भयो पानि
मा दुवेर जय गर्नु भयो अर्थात् आत्मा लाई दुख दुन्या जो जति रुया छ हठ रुया दुनु भनि जा

विज्ञान
॥३०॥

न ते स्वमार्ग आत्मा घाति मार्गं कुनूला गुह्येन कृष्णलेपनि गरी गयेन आत्मा साई आनन्द
दिन्यां जो जति कृपा करुण कृपा अर्थात् मुक्ति कृपा कुनू भनि जान ॥ ॥ ईति श्री रामानंद
स्वामि विरचितं अनुभव विज्ञान रूप योग साधन त्रितय ध्यायः ॥३॥ ॥ गुरु उवाच ॥ गोमां
स भक्षयं नित्यं यि वे अमर वारुणि ॥ कुलीने तः सहं मे न्ये चतरे कुल घाटकः ॥ अर्थ ॥
जस योगिले नित्य चन्द्र सूर्य को मां स भक्षन गरी शिव शक्ति जो पान गर्छ कुलिन यो
गी भनि ते सै लाई चिनु ते स्वा पात वध वासना धन्द धन्द हो २५ पुस्ता मुक्त गरी पछि आफु
मुक्त भै जान्या कृष्ण मुक्त भै गयौ रे मुक्त भै जान्या धन्द धन्द भनिति नै लाई भन धनिलाई
न भन जस्ले नित्य गो मां स भक्षन गरी अर्थात् चन्द्र सूर्य का मां स नखा न्या अमर वारु
णि पान न गर्ने अर्थात् शिव शक्ति को अमल म्बन कृपा न गर्ने जो जति कृति सवै जो कुल
घाटक नै पुछने भया कानर पसु कुनू ॥ ॥ दिवान पुजयति हुं रात्रौ चैव न पुजयत् ॥ स
र्वदा पुजयति हुं रात्रौ दिवा निरोधतः ॥ अर्थ ॥ दिन मायनि लिङ्ग पुजान गर्नु रात्रि मायनि

हृय

॥३०॥

प्राण वायु हो वायु कानाथ ४

न गर्नु निरोध हृय ले जो कु सदा सर्वदा दिन मायनि रात्रि मायनि लिङ्ग पुजा गर्नु अर्थात् शि
व पुजा गर्नु दिन रात्रि हृय चन्द्र सूर्य कुनू ईडा पिङ्गलायनि कुनू भनि जान ॥ ॥ जीन्द्रियाणां
मनो नाथ मनो नाथ स्मृ मा रुतः ॥ मा रुत स्थ लयो नाथ सो लयो नाद मा श्रुतः ॥ अर्थ ॥ ईन्द्रिय
रुह कानाथ मन हो मन कानाथ आकाश हो आकाश कानाथ लय हो लय कानाथ अनरु
द नाद शब्द हो ते सै अनरुद शब्द मायो पंच भुत सवै भिती जो छनू ॥ ॥ रसस्य मन सश्चै
व चंचल त्वं स्वभावतः ॥ रसो बंधो मन बंधो किं न सिधं निभुनते ॥ अर्थ ॥ रस भंनु पारो कुनू
त स अर्थ पारो र मन यकै चंचल सो भाव कुनू पारो लाई जो कु गंध कले वशा गर्छन र चंचल सो
भाव रुगई अरुं राग गुण दिना का समर्थ कु छनू तस्मै मन लाई पनित त्वं ले गरी वस गर्नु स
क्य ते सुले यो सन्सार मा सिद्ध गर्नु न सक्य का जान क्य हो ला सवै जान बुद्धि सक्का भनि जा
न तत्त्व भन्या का कुरो जो कु विना संयोग वियोग को जान बुद्धि न सक्य संनत त्व प्रकाश कु देन
विना तत्त्व प्रकाश न भै मुक्ति कु देन विना गुरु ले तत्त्व भित्ति न तसर्थ गुरु वाटे जानु पर्छ भनेत्र

विज्ञान
॥३९॥

हय

॥३९॥

वाटमितेनः गुरुपनिजोह अनभविगुरुचहिहः परीकगमावी कुरागनुज्ञान्याका गुरुले आग
मापकाशगरीदेराउनसकै नव्याकामलागः हेसिच्यहो जनक राजाले सुकदेवस्वामिताई
रहमले अर्जुनलाईसिकायाकाजानजुहो तेसैजानमाअन्यासगनुभनिगुरुआग्यागर्हनुज
स्तेन्याजानमाअन्यासगर्हतेस्लाईजिवन्मुक्तिभनिजानः तत्त्वभन्याकाजोहबुह्यालेश्चि
गर्ह्याजुहोतत्त्वभन्यातेहीहोभनिचिनः ॥ ॥आफामनुवोधभयाकोरः त्यागिशुरुभयाकोरन
भयाकोमायादेधिरहितभयानभयाकोवुडनालाईक्यातत्त्वलेवुडनु ॥ जवाफ ॥ यकोनवमि
निश्चयमनले मुक्तिहुन्याविवानु आईवसभन्यावित्तिकीकोनैकुरोकोकाउस्वनभयाकोकेहि
थोकलेपनिअर्कोउनभयाकापसभनुनयर्ह्यरुतर्थीवसिहात्तसकने केहिलेपनिअर्को
उनभयाकामनुजोह सुदुनिर्मलवहुत्यागीसंकल्पदेधि विकल्पदेधिरहितभयाकासुदुम
नूतिनैहुनभनिचिह ॥ ॥बुलवित्तभन्यालेजोहविजैहुन तसअर्थबुलभन्याविजहुनभनिजा
न ॥ सोरलाईईश्वरभन्याकाहुनभनिजानः सोआत्माविन्यालाईस्वामिभनुः विस्वरुपभन्याले

वीस्रको ८

जोह हंत सोरुपभन्याकाहुन विजस्वरुपबुल कस्त्रापकारले व्यापकभैवस्याकाहुनभने ॥ ज
सैः कः माः अः वस्यादेवस्याकाहुनः श्रीः माईकारवस्यादेवस्याकाहुनभनिजान जाहासंम
श्रीमदः भागवतभन्यायदबुह्याकोहैन ताहासंममनवोधहुदैन ॥ आदिसुन्यमधेशुन्यअं
तयुंभन्याकोजोहअधिनस्त्रभैजान्यायनिशुन्यछदेखनुहैनः आउन्यापनिदेखनुहैनशु
न्यछ आफुपनिशुन्यछ अनुभवअन्यासलेजानु ॥ मुकपदकस्त्राभनेजसौत्यजकाज्वाला ज्मा
भैसुर्याभयाकाहुतभैआनन्दकासंयुक्तेलेआत्माहुनुगयाकोहः संकल्पकोत्यागीलाईआत
माभनुः कर्मभोगभन्याकोकोडालिलेमातोफात्याईआईदेगर्हजादेगर्हपानिउन्याईथा
नुंकहिहैन कस्त्रगहंकागहंभनिवसमानपसनु सुलाधारदेधिसियासंम जोनिस्वसोरुप
कोध्यानगनु सोरभनुतेतिमात्रहोअहंछैनः ताहादेधिवारुहकसंवेअसारेहोभनिदुधभैजा
न योमनलेभोगकोईक्षागदी भोगैगर्नजन्मलियाकाहुनः केगनुमनलेचितायाकोज
स्त्रोनभैदिदा भुक्तमायर्नगयाकाहुनभनिचैतन्यालिनु रोगकोओसधिकाहोभनोलाः

२५ रोगको औसधि जो छ तप गर्नु हो तप गर्नु भन्ना को तक्कः वस्तु हो ॥ यो शंशारमा कस्ता लाई
 जान्ना भन्नु ॥ जवाफ ॥ बाई अनुभव गरी बुझ्नु लाई जान्ना भन्नु किन भन्ने छान्ना ले जो छ मि
 विज्ञान यो नमिथो वासना आदि सर्व बुद्धि सक्का का हुन्छ अरु शास्त्र हेरी भन्ना र थुन्ना देखेने हरु स
 ॥३२॥ वेदित बुद्धि वा ला हुनु स्वादको थाहा पाउँ न्या होईन फता हा हुनु ॥ ॥ आत्मा का स्वभाव क
 स्तो कस्तो हुन्छ कस्तो वा नि हुन्छ आज्ञा होस् ॥ जवाफ ॥ सात स्वभाव संतोषि शाहना को शिला
 दिना को समर्थ भया को सुख दुख देखिर हित मन भया को खानु नखानु देखिर मिथो नमि
 थो देखिर हित भया को आफुर अर्को भन्ना नभया को रामो नरामो आदिर हित हरव स्वक
 देखि मुक्त भया को भुक्ति मुक्ति को ईक्षान भया को रुय वर्गाले र हित भया को एक दुई भन्ना
 यो नियनि नभया का निर्विकल्प स्वरूप भया का छु छैन हो होईन यो र उ भन्ना देखिर हित ॥३२॥
 भया का कर्मर अकर्म कुबुद्धि र सुबुद्धि धर्म र पाप जन्म र मरण रातर दिन गर्नु र नगर्नु
 जसर अयजस जानिर नजानि स्वर्ग र नर्क पनि ती होईन प्राण वायु र अयान वायु पनि

रूप

१० होईन स्थावर जंगमादियनि होईन भन्ना यनि होईन नभन्ना यनि होईन यस्ता हित भाव
 ले र हित भया को निरंजन निगंकार मुखले कहनामा नआईन यस्तो कारण स्वरूप भया
 का आत्मा को स्वभाव जान ॥ हे गुरु कस्तो लाई विभु नियो गभं हुनु ॥ जवाफ ॥ गुरु ले जो
 छु जो फल हन रुय भै भन्ना लाग्दा भया हे सिध हो यो सन्सारमा जो जनि छ सो संपूर्ण मै हु
 पंचभुतात्म भन्ना यनि मै हुं बुद्ध्या विष्णु रुद्र यनि मै हुं प्राण अयान वायु साधलिव ह्या
 यो लिव चन प्रकाश गर्ना यनि मै हुं आखो ले हे दो देखने र न्या देख्य का चिज यनि मै हुं गान्ना
 वस्तुमा स्वाद थुङ्गु नवस्तुमा वासना यनि दुन्या वस्तुमा तानो चिसो सप्रेम सिनु यनि मै हुं
 यो मिथो यो नमिथो यो साचो यो कुहो भन्ना यनि मै हुं स्वर्ग नर्क दुख सुख सदिग मिथो यनि
 यो र उ भन्ना नाम रूप यनि मै हुं भुक्ति मुक्ति हुन्या यनि मै हुं पंचभुतका शरीरमा वसि अनेक क
 र्म गरी हिन्ना यनि मै हुं अमर जान विद्या काल अकाल जन्म मर्न धर्म पाप सर्व मै हुं हेत अदि
 त माया मान अयमान जतन जुगुति बुद्धि सर्व मै हुं बाल्य अवस्था माथेलि यो भन अवस्था

॥३३॥ विज्ञान ॥ ॥३३॥
 मा भोगगरी-हृदयवस्तुचिन्तादिती अचैतन्ये मावस्तेयनिमैरुः चैतन्ये अचैतन्ये भन्यायनि
 मैरुः संभोगगरी मज्जाकुन्यायनिमैरुः कानिन्यारकानिमागन्यायनिमैरु अरुहेतः काम
 कोधतोभमोह अहंकारादिपनिमैरुः नरकमाकिराह्यमै चलिरेवतिरुन्यार गुनि-वेगु
 निभन्यायनिमैरुः सवातगन्यार जवाफगन्या वाडिपुन्यवादि भन्यायनिमैरुः जित्यार हान्या
 पनिमैरुः आदिभन्य नभयाका पापपुण्यका साहि भुतभैरुयवर्गानभयाका भोगगन्याय
 निमैरुः रुके स्वकपनिमैरुः मालिकपनिमैरुः चाकरपनिमैरुः बाह्यरापनिमैरुः शुद्धपनिमै
 रुः जसताई जसो जसो भोगगराडेनुयह उस्ता उस्ता भोगगराडेन्यार भोगगन्यायनिमैरुः
 अरुहोई न अजयागायनिमैरुः भगलिह्यपनिमैरुः विजरुपमै पुकाशकुन्यायनिमैरुः लो
 कार आदिक्षर अक्षरपनिमैरुः मनुष्य देव राक्षसादिपशुपंछि किलयतकु आदि जि ॥३३॥
 वात्मा प्राणिसवैमैरुः पुत्रय माहापुत्रये माहापंचभुत आदिमैरुः मंदेषिभिन्द केहिथो
 कयनिहेतुन व्यायकभैमैवस्थाकोहु सगुणानिगुणायनिमैरुः यस्मारीतले पुकाश

भैदेसाई राह्यायनि ईश्वरैरु नभनिचिंरुकोहिसकंदेन अंधालेधाकिन्दा चैतन्यगर्ननस
 कि मायाविवेक ज्ञानोमाविन्दा भोगमाजोह दुविरह्याका छन भनिसुनिथाका ज्ञानजोह आ
 प्राप्तिरुहकनसुनाई दानया आत्माका स्वभावकस्मा ईन्द्रभन्या केराका वोट जस्ता
 ईछन फलजोह अरुताई सुवाई आफु सर्वदा मरीजानेकुनः यो सन्सारका स्वरुपकस्तो
 हो भने सन्साररुपितलाई वुदरुपविजभयाका छन जसैवुदवसन्दा तलाई माजोह वु
 दकाशोयोगलेपोनिकोफोका उथदछन र तेसैतलाई कोपानिका फोका उथ्या कोतेसैपानि
 मामितिगयोफे प्राणिरुहकोपनि तेसैगतिजानु फेरीवुदकोर एथिका संयोगकुदा अने
 कअंश त्रिन आदिश्रुतिहुदा तेसैवुदरुपि विर्येलेथ्रुमियाका अंन आदि जिवात्मा लेखा
 दा विर्य विजश्रुतिहुदा स्त्रिपुरुष संयोगमै प्राणिरुहश्रुतिहुन गयाका छनः ॥ योश्र
 शारमा अनेक धर्मवर्त दानपुण्यदि याथपुजा गरि हिद्याका व्याकारनलेकुन ॥ जवाफ ॥
 पुनसलाई भोगगनी निमित्त नास्वरायने कामगन्याका कुन मुक्तिताई होईन पुनसलाई भ

विज्ञान
॥३४॥

निजैलेदेविआसागरिगधिहोआपहिः तोरायाकाभोगअवस्येगनु जानुपर्छ तसअर्थ
कल्पनालेकर्मअवस्यनगनु कर्मगर्नालेजन्मनु जानुपर्छ कर्मनगरीदरीदुदुखिभैजन्म
नेभो तसर्थकर्मपनिगनुपर्छ कर्मगयाकाफलपनित्यागैपर्छ गुहवाटजानुः हेसिधोहो
विनाकर्मनगरी कर्मशरीरकसरीसिद्धहोला रमुक्तहोला तसअर्थ आफ्नासमर्थ अनुसा
र गछेअनुसार आम्दानिगर्ना भयाआम्दानिअनुसार दाजपुण्यगर्नेपर्छ आम्दानिभने
गर्ने धर्मकर्मभनेनगर्ने भयापहि तोपापिअवस्य नारकिहुनु तसअर्थकर्मगनुपर्छ क
र्मगरीयाकाफलजोछ ईस्वरअर्थनगनु कर्मनगरीकाफल ईस्वरलाईवहाउनु दिस्त्रान्त
पनिछ निर्वनिलेधनकोत्यागर्नेछ रोगीलेसकलयात्रावस्तुत्याग्योकेछनु निर्वहस
लेस्त्रियनित्याग्योकेछनु गरीयकंगालिलेत्यागेगयाकाछनु छनुनापनिकेगनु नखाया
काचिजकोखादयसोछ भनिजाहाथाहाभयेन केकामलाग्यो तेसृत्यागले त्यागहोईन
भनिजानः जानिजोछ आफुलेगयाकाकर्मसवै सोप्रवतरेमाछरमुक्तहुन्छु तयो जानी

हय

॥३४॥

लेगरीगयाकाकर्मसवै भजानिलाई सांछुथापिगयाकाहुनुभनिजान ॥ मुक्तिरूपकस्तो
छ देयाईदिनुहोस् ॥ जवाफ ॥ गंगासागरहयजस्तोछनु गयापहि गयोगयो फर्कनुछैनः यो
गंगासागरजोछ काहागैअत्यभोभनिसंघागरोला काहिगयेन आफ्नाभोगसकाकाजति
मुक्तिभैजोदैगयाकाहुनाले गयाकानफर्क्योकाहुनुभनिजान ॥ कलियुग्माप्राणिहह
किनवहुतवधनाकनगयाकाहुनुहेगुह ॥ जवाफ ॥ मुक्तिमार्गरोकि भोगमागेमा मात्रिताग
नुजादा मुक्तिभैजानु नसकी भोगेमा आउनुपर्दा वहुतसन्सारवधनगयाकाहुनुभनिजानः
मुक्तिभैजानुसकाकोभयावधन्याथीयेन जस्तैनसाईकमाई मात्रगरीराखनालेघरभरीछ
रधनराखनेथाउंहुंदैन यर्चगरीदियाजमाहुंदैनरआनन्दैहुन्छु तस्तैभयाकाहुनु ॥ यो
सन्सारमा मुलतत्त्व मुलप्रकृतिकुन्हाआग्याहोस् ॥ जवाफ ॥ योशस्सारमामुलतत्त्व मुल
प्रकृतिकाहुनुगयाकाछभनेमुन अंकार ईकार कंकार शकार हंकार सकार उकार
मकार विन्दुकार योनवकारजोछ मुलतत्त्व मुलप्रकृतिहुनु तेस्रनवमकारकासंयोगले

25

20

15

10

5

0

CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

जोह माया रूप भै जगत शस्त्र प्रकाश भया काहुनः कस्ताहि साप ले भन्या सुनः अकार
 ईकार विन्दुकार ले जोह भगलिङ्ग शरीर रूप सडा भो तेस्मा ककार शीकार विन्दुकार का
 शंयोग ले काम रवडा भै गो सो उकार वाट जोह ओफे आफ विज रूप सडा भै श्रुति स्थिति
 माहापुत्रय पुत्रय श्रुति कुन गया काहुनः तस अर्थ मुल मंत्र भेनु जोह ओफे छ चै तेन्य पनि
 तेसै मुलै देवि भै गया काहुन के गर्नु दिनु कु तेसै मुल मंत्र को जय ध्यान गदै छ गरि के गर्नु आ
 फेर हे छु भनि चिनु सकेन फेरी जोह हकार रिकार विन्दुकार का संयोग ले गरी स्थूल शरीर भै
 व्यापक रूप कुन गया काहुन फेरी जोह उकार अकार मकार विन्दुकार रूप संयोग हुदा जो
 हुन न रूप प्रकाश भो तेस्मा फेरी हकार सकार विन्दु शक्ति योग हुना ले जोह शिव श
 क्रि रूप स्त्रि पुरुष भै खे लना प्रकृति भै भोग को आनन्द मानिर ह्या काहुन तेस्मा मोखे
 जोह विन्दु रूप भै र ह्या काहुन विन्दु भन्या का जोह शरीर को जोह शक्ति भै वस्या काहु
 न जिव भेनु पनि तिने हुन विज भेनु पनि तिने हुन भनि जान चन्दु विन्दु जोह ई का

विज्ञान
 ॥३५॥

रूप

॥३५॥

रमा लय भै जाने सुन्य विन्दु जोह मकार मा लय भै जाने हुन अनुस्वार विन्दु जोह उकार मा
 लय हुन सुस्म विन्दु जोह अकार मा लय भै जान्या हुन भनि जानः मंत्र विन्दु को प्रकृ
 ति पनि सुस्म ले जना जा ॥ अव अन्तर्यामि कोर वहिर्योग को गुह्य प्रकृति वाट सुनाउ हु सु
 न ओफे शरीर मा अन्तर भै शिव शक्ति स्वरूप ले स्त्रि पुरुष वस्या की हुन तेसै अमृत वसि
 नि नाउ गया की स्त्रि संग संभोग गर्ना ले जोह अमृत रूप विर्य पत्न हुना करण जोह नूर अ
 मर यद मि ल्नु तिने शिव शक्ति रूप जोह शगुण रूप भै माया ले जोह ओफे शरीर देवि
 भिन्द भै दे देवि न्या गरी स्त्रि पुरुष रूप भै प्रकाश हुन आया का प्रकृति ले भिन्द भिन्द देवि
 न गया काहुन चाहिन्या मा लता यकै हुन भिन्द छनः तस्स सगुण माया रूपि स्त्रि संग सं
 भोग गर्ना ले जोह विज पतन हुदा त्ये विज देवि सन्तान हुन जाहुन र सन्सार भेन्या वो लि
 हुन गया काहुन तसर्थ अन्तर्यामि ले मुक्ति वहिर्योग ले भुक्ति दिन्या भनि जान अन्तस्
 करण गुप्ती भै र ह्या कि अमृत वसि नि नाउ गया कि यो भन ले पूर्ण भया कि कामि नि स्त्रि

25

20

15

10

5

0

CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

विज्ञान
॥३६॥

संग संभोगभयाकाताई अन्तर्योगकुनः वाहिरसगुणरूपकास्त्रिसंग संयोगगयाकाताई
वहिर्योगकुनभनिज्ञानः अन्तर्योगवहिर्योगवाटभुक्तिमुक्तिकुन्याप्रकृतिकोपनिसिद्धान्त
वाटसुताआः तसर्थ जस्त अन्तर्योगकोप्रकारवहिर्योगकोप्रकारकोभेदज्ञानिगताः तेस
नरताईजोछ शिवयावतिलेपनिजोछदिनकुनमस्कारगदछनु अरुवयानकाहातकग
हं॥ योसन्सारमा मनताई आत्मागन्यातत्वनजान्यासमकोटिमास्त्रमुखागुवाटवाचकच
लाउन्नासमर्थभयापनितेष्टेमुक्तितत्त्वज्ञानकोभेदज्ञान्याकोछनभनिज्ञानुः योसन्सारमा
सत्तगुरुनभेतेसम आत्मागुरुलेदियावमोजिमक्रयामात्मानुः सत्तगुरुभेतिचिह्निसक्या
पहिचाहिन्याज्ञानजति सत्तगुरुवाटेपुर्णगरीदिछ सत्तगुरुभन्याकोहोभनोला सत्तगुरु
जोछ निरंजननिगंकारकुनभनिज्ञानः सत्तगुरुजोछ शब्दबंशवाटचिह्निकुनः॥ अनरुद
नादविन्दुकलाकोप्रकाशभयापछि ईडापिडुलादिदशवायुजोछ आकाशाकाकर्म
छादिसुस्मनामामिलिविलयभेजोछनु येसुनेत्रलेदेखनेहोईन दिव्यचक्षुवाटमा

रूप

॥३६॥

त्रदेष्टुनः तेसुनादविन्दुकलापाप्रभयापछि योशरीरमाभयाका सतचक्रादिशरीरपं
चभुतमादिविलयभेगयाकोतान्पर्यदेसिछः तसअर्थ जुनवेतामानेछ उस्वेतामात्रा
क्रिकुण्डलिलाई जगा उन्नासमर्थभोभन्या योगपुर्णभोभनिज्ञानः अधिकारैमिहेनत
गनुपदेन यकान्नेमात्रवस्त्रालेपनियोगसिद्धकुनजोछः मोर्यजोछ योगमार्गमाशक्ति
कुण्डलिनियोगा उन्नातत्त्वज्ञानुः योसन्सारमा मनछ भन्यासंवेदनु मनछेनभन्याकेहि
छेनभनिज्ञानः तसअर्थ मनताई चित्ता उन्नातत्त्ववकुनइलेभकुनः पथरमाआगोछभनि
जानेरकेगनु आगानिकालेनतत्वनजान्यापछि आगोछभनिजानेरक्याकामलाछ जस्त
सुनताई पायदिदावेदरमापुण्यापछिथाउंमापुछनुः तसैमनताईधुदाधुदाधुदनि
मैतभेजोछ सत्तरहितमनभयापछि आत्माभेजोछ आत्माभेनुअर्कोभिदेछेनमनेकुनः यो
गसास्त्ररहस्येसाचाकुन यकमात्रापनिहुछेन आफुलेअभ्यासगरीनेहोदीमाअनभ
वनवुकिंदाहुछाजस्तभो अनुभवगरीहेन्याताई साचेछः योगशास्त्रकोभेदवुक्तिरूपयाग

विज्ञान
॥३॥

न्याजानिदुर्लभः लोकहृत्ते अग्रासगरी मुक्तहोस भन्या दयासागरहृत्ते ज्ञानिमुनि
हृत्ते आफुले अनुभवगरी बुद्ध्या संमको ज्ञान जो छ प्रकाश गया का छनूः तस अर्थ ज्ञानिभ
यापछि आफुले अनुभवते ज्ञान्या संमको ज्ञान जो छ प्रकाश गरी जानुपर्छः भेद बुधिले पु
काशनगरी गया दोसै छ भनि ज्ञानिमुनि हृत्ते भनू ॥ ॥ वृद्धात्मा भन्या आफै छनू भनि
आग्या भो वृद्धात्मा आफै छनू भन्या अधिराम औतार कृष्ण औतार भै भुभार हया का क
र्म समरुना छनू पर्न्या किन था हा भय न हे गुरु ॥ जवाफ ॥ अधिराज जन्म का कुरा था हान भ
या को कारन का हो भन्या जा गुत निंदा का माया का वस मा पर्नी ले रयो मनु विसय भोगे को
मात्र विचारी रहने आफु वृद्धात्मा छनू भन्या चैतन्य न भै विसय भोगे मा दुव्या का छनू ले आ
चैतन्य ले गदी समरुना गर्न न सक्या का छनू भनि ज्ञानः चराचर जगत मा वृद्धात्मा फि
छनू सुक्ष्मता की द्वार मा योगी हरु छि छनू भनि ज्ञान ॥ ॥ पठंति चतुरो वेद धर्मशास्त्र
नुनेक स ॥ आत्मा रां नैव जानंति दर्विया कर संयथा ॥ ॥ चतुर्वेदादि अनेक शास्त्र पुरा

हृत्ते

॥३॥

रादि धर्मशास्त्र आदि पठि निपुन भया का छनू तापनिके गर्नु विना आत्मान चिह्नि मुक्ती मा
र्ग सिद्धे नः जसै अने कर समा दुवा ई राखे का दाह ले के हि स्वाद को था हान भया ई ते सु परि डत
ताई पनि था हा छनू ते न दाह ई छनू भनि ज्ञान तस अर्थ सकल कर्म छाडि आत्मा के ध्या न
मा लागु ॥ ॥ ईश्वर जो छ जन्म मर्ग ले रहित छनू भनि भन्या का लाई जन्म मर्ग सरीर मा
वसि नित्य जन्म मर्ग भै किन रहनु पर्न्या भनि सिध्य भन्द छनू ॥ जवाफ ॥ हे सिध्य हो ई
श्वर को जन्म मर्ग भनु के है पनि छेन पंच भुत को मात्र अदति वदति छनू गया का छनू कस्तो है
भने हा कि मु भै सनद पत्र वे मो जिम्का ज काम गरी वस्या का मा अकै अडा सहवा भै फेरी सनदे व
मो जिम्का म का ज गर्नु गया है मात्र छनू पंच भुत ह पि सरीर मात्र अदति वडति छनू जा छ ईश्वर ह
पि सनद सवाल काम का ज जो छ फेर्दे न न उने छनू तसै पंच भुत को मात्र सार फेर भया का देखि
छ ईश्वर सार फेर भया को देखि देन भनि देख ॥ ॥ सनै रथा सनै विद्या सनै परवत मा रुहा ॥
सनै धर्म श्व काम च व्याप्यो मंच सनै सनै ॥ ॥ यो सन्सार मा जो जतिकर्म छ सनै सनै ले

25

विज्ञान
॥३८॥

गरीसिद्धं हतपतलेसिद्धं दैनभनिजान-मुक्तयनि सनै सनैलेकुन्धः धेरैतामो ज्ञानका
 हासंमभनं समाधि संमपनि स्वर्गलोकेथहरिन्द अरुक्रियावानरुकाकेगिनिद्ध योमन
 लाई सुष्मनादेवि नयसारनु आफैकात जीयो कालैजियापद्धि जित्नु पर्न्यावाकियाछ भ
 निसिद्ध हरुकन आत्मा ज्ञान कोउपदेशदिन्दा भयाः यो विज्ञानरूप योगस्वपान ग्रंथ जोछ गुरु
 ज्ञानसागर रविनाथ भार्गवराज उपाध्याय का रूपाले पकाइ गय्या का कुन् यो ग्रंथ जस्तो फो
 हर गछ तसै गरी आफु पनि फोहर भै जाछ ॥ ॥ ईति श्री रामानन्द स्वामि विरचिते अनुभ
 व विज्ञानरूप योग स्वपान चतुर्थ ध्याय ॥४॥ ॥ हेसिद्धो यो सन्तारमा मुलमंत्ररमु
 लमंत्र जप गन्या को कुन् तेस्लाई वैकुण्ठ गरी ईश्वर भन्या का ईनै रहे कुन् भनि चिनु अरु
 कुन् भनिसपनामाय विनदेसु ॥ ॥ उई नान्यै र वस्तुतः उई भानु अधः ससिः ॥ क
 रणि विपरितायाः गुरुवाक्य न लभ्यते ॥ ॥ उई भागमा छ नाभिजस्त्रो अधोभागमा छ
 तालुजस्त्रो यस्त्रा कुर्यावान् योगिपुरुषका जोछ उपरका भागमा अस्त्रिरूप सुर्जे कुन जा

रूप

॥३८॥

20

15

10

5

न्द उधोभागमा अमृत रूपि चन्दुमा कुन जाछ अन्वय गरी बुझनु कसरी भने माथि निरना
 भि मुनि निरता लुभया पद्धि तालुस्थानमा वक्ष्या अमृत रूपि चन्दु मुनि यर्न गयो नाभीस्था
 नमारह्या का अग्निरूप सुर्य जोछ माथि निरपतर्गय पद्धि चन्दु वाट गिया का अमृत सुर्यः
 लेया नुसकैतर जानि योगिहरुले तेस कुर्या जान्या का कुन् र विचवाट डाका मारी तेस
 अमृत पान गछ नूर अम्बर पाउँछन् ये स्क्रया जोछ विना गुरु मुखले कोनै प्रकारले पनि
 भैता उँदैने येस कुर्यावान् जोछ तेस्लाई गुरु थापनु जोयेछ भनि जानः चन्दु वाट गि
 या का अमृत जोछ नाभिमा वसि अमृत खाई रहन्या सुर्यका मुख छल्नु नसक्या संम ते
 स अमृत पान गर्नु सकैन ॥ ॥ नित्यमभ्यास युक्ते स्य जथ गग्नि विवर्धिति ॥ आहारी
 वहुत तसे संपादे साधकस्य च ॥ ॥ जुन जानि योगीले नित्य यस विपरीत करि मु
 न्दा को अभ्यास गछ तस योगिको अपठे कैले कुँदैने पठे कुँदै अधिक भोजन पान गर्नुको
 जोयेछ अल्प भोजन कदापि नगर्नु किन भने अल्प आहारी भै विपरीत करि मुन्दा मा

0 CMS

5

10

15

20

25

30

35

40

वहुत अभ्यास गर्दमा जठराग्नि यदि प्रभै क्षनै मा देह को भस्म गरी दीन्छु न तसर्थ युक्ति
 युक्त गरी अभ्यास गर्नु यस विषयित कर्मि मुडाका अभ्यासि जो छु कमास भित्रै यो वन अवस्था
 को भाव लक्षे न देखन जो छु प्रति दिन एक प्रहर मात्र अभ्यास मा लाग्ना पनि मृत्यु कन जि
 त्छु प्रालब्ध कर्म पनि नाश हुनु योग्य छु विज्ञान न्य जिवन्मुक्ति ग्रंथ मा भने को छु तत्त्व ज्ञा
 न ले जो छु प्रालब्ध कर्म को प्रवल गर्छु तस्मै प्रालब्ध कर्म ले गरी योगाभ्यास प्रवल गर्छु तस
 अर्थ जानि योगिहरु ले आफ्ना ईशाले देह को त्याग्दछु ॥ ॥ पित्ता पित्ता पुनर्पित्ता पित्ता
 पतति भुतले ॥ उथा यच्च पुनर्पित्ता पुनर्जन्म न विद्यते ॥ ॥ सामान्ये अर्थ पिउनु पिउ
 नु फेरी पनि पिउनु र पृथ्वि आधार मा गिराउनु फेरी उथनु र फेरी पनि पिउनु यो क्रिया
 जश्ने गुरु गुरु वाट जानि नित्य अभ्यास गर्ला त्यो अवस्थ मुक्त भनि जान तर बिना गुरु मु
 ख देखी क्रिया चिनु सक्ने ॥ ॥ अति पान भवेत्तस्यो जप पुजादि निष्फला ॥ बुद्धि नाश भ
 वेदेत तत्त्व पात्र मिनि चरेत् ॥ ॥ प्रसिद्धात्री भवेद्दुःखः लोक निन्दा प्रवर्तते ॥ ईत्येवंः

समयाचारः कथितश्च वरानने ॥ ॥ रवगनने अति पान गर्ना ले जो छु जप पुजादि धर्म क
 र्म को नष्ट गर्छु बुद्धी को तत्त्व ज्ञान को सिद्धि को नाश कारक हुन्छ लोक निन्दा पनि अवस्थ हु
 छ रोग पनि पुकाश हुन्छ तस अर्थ वहुत पान क्रिया यती विषे हुनु भनी जान ॥ ॥ कावलेः
 शिव रूपोऽहं सात्मानश्च विभावयेत् ॥ जिवः शिवः सितो जिवः सजिव केवलं शिवः ॥ ॥ पा
 सवन्ध सदा जिवः पात्रा मुक्त शदा शिव ॥ सदा शिव मयो मुक्ता पंच मुंदादिकः श्वरेत् ॥ ॥
 हंकार जो छु केवल शिव रूप हुनु सकार जो छु केवल आत्मा रूप शक्ति हुनु तस अर्थः
 जिव जो छु शिवै हुनु शिव जो छु जिवै हुनु तस अर्थ चैतन्य जिव जो छु शिवै हुनु पंच मुंदा
 का क्रिया ले जो छु शिव हुन्छु पाशा बन्धन मा पया संम सधै जिवै हुनु पाशा देवि मुक्त जो
 छु सदा सर्वदा शिवै हुनु ॥ ॥ यो १ सात सितो लोक को सिद्धान्त अर्थ जानि जश्ने क्रिया गर्छु
 ते स्त्रालाई जो छु शिव पार्वति ले दिनहुः नमस्कार गर्छु तस अर्थ तत्त्व ज्ञान मा अभ्यास
 गरी अनुभव पाई न्यालाई चिह्नि गुरु थापुनु योग्य छु भनि जान भनी गुरु वाट उपदेश दिं

हे निवे हो दो सार मा कये ना ला वा मा वा पु शि ह ह जो हः आ कु र्ग भ या को का ॥
 न भ या को को नि ह्यो ह ह्य नि मा न ह न ॥
 दान याः ॥ ॥ इति श्री गे माने न्द स्वामि विल चीते अनु धव विज्ञान ह्य योग स्व पान र्प
 च मो ध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ इति स म्ब त् ७२७२ साल मी ति मा घ गते ९ पो स मु दि र रे ज द्मा सारी सि
 ध्या यो ले ख क भा ५ गा ३ मो ला ह तै ल का हल ली स्ति पे या गा ३ मा व ध्मे ग रो वा व हा दुर का मा
 ह्य ति ले सारी चो त रा घ र व ध्मे स्वा मी का का ज्पू रा मा ने द ला ई च ठा ज्पू ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 शुं च वा असु ह्म वा म म दे यो न दि य ते ॥ ॥ ॥

विज्ञान
 ॥ ४० ॥

ह्य

॥ ४० ॥